

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA

Ústav ošetřovatelství

Jitka Křečková

Historie a současnost ošetřovatelství a zdravotnictví v Nemocnici Jablonec nad Nisou

*The history and present of nursing and health care
in Hospital Jablonec nad Nisou*

Bakalářská práce

Praha, květen 2016

Autor práce: Jitka Křečková

Studijní program: Ošetrovatelství

Bakalářský studijní obor: Všeobecná sestra

Vedoucí práce: **Mgr. Renata Vytejčková**

Pracoviště vedoucího práce: **Ústav ošetrovatelství 3. LF**

Odborný konzultant: **Mgr. Petra Hybnerová, MBA**

Pracoviště odborného konzultanta: **Nemocnice Jablonec nad
Nisou, p. o.**

Předpokládaný termín obhajoby: červen 2016

Abstrakt

Bakalářská práce koncipována jako teoreticko historická, popisuje historický vývoj a současnost ošetrovatelské profese v nemocnici Jablonec nad Nisou. Dle dějinných událostí, které bezprostředně s vývojem nemocnice souvisely, je práce rozdělena do čtyř hlavních období. První kapitola zachycuje nemocnici v období Rakousko - Uherské monarchie. Popisuje okolnosti vzniku a počátky první nemocnice ve městě, postupný vývoj jednotlivých oddělení a pojednává o prvních ošetrovatelkách z Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Druhá kapitola zaznamenávající léta první republiky a II. světové války se věnuje budování nových nemocničních pavilonů, které mimo jiné vytvořily i nová pracovní místa pro tehdejší ošetrovatelky. Dále je v práci zaznamenán osud ošetrovatelského personálu německého původu během odsunu a působení těchto bývalých zaměstnanců v nemocnicích sběrných táborů na Jablonecku. Období komunistického režimu je třetí kapitolou, popisující vznik OÚNZ či vzdělávání sester v regionu. Dále práce shrnuje současné úspěchy jablonecké nemocnice, počty, vzdělání a pracovní podmínky nelékařských zdravotnických pracovníků i vizi zařízení do budoucna. V neposlední řadě je práce obohacena o vzpomínky vysloužilých zdravotních sester a obrazovou přílohu.

Klíčová slova

Historie ošetrovatelství, jablonecké ošetrovatelství, nemocnice Jablonec nad Nisou, vzdělávání sester

Abstract

The bachelor thesis is conceived as theory - historical. It describes historical development and present of nursing profession in Hospital Jablonec nad Nisou. The thesis is divided to four main terms according to historical events which immediately closely relates with development of hospital. The first chapter is intercepting hospital in Austria - Hungary monarchy's term. It describes factors of creation and beginnings of first hospital in town, gradual development of single departments and it is dealing with first nurses from Congregation of the Sisters of Mercy of St. Charles Borromeo. The second chapter register years of First republic and World war II and is devoted to building new hospital's pavilions, which created new working grounds for that time nurses. Next chapter captures destiny of nursing staff of German's origin during resettlement and work done by these former employees in collecting camps hospital in Jablonec's region. The third chapter's term is to capture hospital in times of communism regime and describes beginning of OÚNZ and education of nursing in region. The theses further summarizes present achievements of Jablonec's hospital, numbers, education and working conditions of nonmedical health workers and vision of convenience to future. The thesis is also enriched by nurse's memories and pictures attachment.

Key words

History of nursing, nursing in Jablonec, Hospital Jablonec nad Nisou, education of nurses

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně a použila výhradně uvedené citované prameny, literaturu a další odborné zdroje. Současně dávám svolení k tomu, aby má bakalářská práce byla používána ke studijním účelům.

Prohlašuji, že odevzdaná tištěná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do Studijního informačního systému – SIS 3. LF UK jsou totožné.

V Praze dne 25. května 2016

.....

Jitka Křečková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Renatě Vytejčkové za pomoc při vedení mé bakalářské práce.

Poděkování patří též Mgr. Petře Hybnerové, MBA za cenné připomínky a rady při získávání konkrétních informací o jablonecké nemocnici. A v neposlední řadě patří velké díky zaměstnancům archivů a Nemocnice Jablonec nad Nisou při pátrání.

Obsah

Úvod	1
1. Období 1784 – 1920.....	3
1.1 Špitál sv. Šebestiána, Rocha a Rosalie	3
1.2 Všeobecná veřejná okresní nemocnice korunního prince Rudolfa.....	5
1.3 Všeobecná veřejná okresní nemocnice.....	8
1.3.1 Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského	9
1.3.2 Poskytovaná péče a příjem pacientů do nemocnice.....	14
2. Období 1920 - 1945.....	16
2.1 Porodnice a pozdější dětská nemocnice v ulici Petra Bezruče....	18
2.2 Starobinec a pozdější porodnice v Turnovské ulici	19
2.3 Poskytovaná zdravotnická péče ve městě.....	20
2.3.1 Glettlerovo sanatorium	21
2.4 Nemocnice ve stínu hákového kříže.....	22
2.4.1 Odsun zaměstnanců německé národnosti z nemocnice	23
2.4.2 Nemocnice při sběrném táboře Rýnovice a Proseč	25
3. Období 1945 - 1989.....	29
3.1 Vznik OÚNZ.....	33
3.2 Střední zdravotnická škola v Jablonci nad Nisou.....	34
3.3 Střední zdravotnická škola v Liberci	39
3.4 Závodní školy práce pro zdravotní sestry.....	42
3.5 Politická atmosféra na pracovišti	44
3.6 Nerealizovaný projekt výstavby nemocnice na Dolině	46
3.7 Výstavba nových nemocničních pavilonů	47
4. Současnost jablonecké nemocnice	49

4.1	Vzdělání nelékařských zdravotnických pracovníků dnes	50
4.2	Česká asociace sester – region Jablonec nad Nisou.....	52
4.3	Jednotlivá oddělení	53
4.3.1	Chirurgické oddělení.....	54
4.3.2	Interní oddělení	55
4.3.3	Gynekologicko porodnické oddělení	55
4.3.4	Pediatrické oddělení.....	56
4.3.5	Anesteziologicko resuscitační oddělení.....	57
4.3.6	Ortopedické oddělení.....	57
4.3.7	Urologické oddělení.....	57
4.3.8	Otorinolaryngologické oddělení	58
4.3.9	Gastroenterologické oddělení	58
4.3.10	Onkologické oddělení	59
4.3.11	Oddělení rehabilitační a fyzikální medicíny.....	59
4.3.12	Centrum doléčování a rehabilitace	59
4.3.13	Oddělení klinické biochemie a hematologie	60
4.3.14	Centrální operační sály a sterilizace	60
4.3.15	Patologické oddělení	60
4.3.16	Radiodiagnostické oddělení	61
5.	Budoucnost jablonecké nemocnice	62
6.	Vývoj uniformy	63
	Závěr	67
	Seznam použitých zdrojů	70
	Seznam grafů, obrázků a tabulek	78
	Seznam použitých zkratk	80

Seznam příloh.....	82
--------------------	----

Úvod

V roce 2015 uplynulo 140 let od založení první nemocnice v Jablonci nad Nisou. Při této příležitosti vedení nemocnice pořádalo oslavy a mimo jiné zorganizovalo výstavu k historii zařízení, která stručně mapovala uplynulých 140 let. A právě tato výstava mi byla jednou z inspirací pro napsání bakalářské práce o historickém vývoji a současnosti ošetrovatelské profese v jablonecké nemocnici.

Existuje mnoho vysokoškolských závěrečných prací na téma historie ošetrovatelství v Čechách. Většina však pojednává o obecném vývoji, či o historii zdravotnických zařízení ve větších městech jako je Praha či Brno, která bezesporu dnes významná jsou, jak pro vzdělávání sester tak také disponují nejstaršími a nejvlivnějšími ústavami a klinikami. Avšak málo z těchto prací se zabývá konkrétním zařízením v daném regionu, což je dle mého názoru velká škoda, jelikož právě i tyto zařízení se podílejí na obrazu systému kvalitního českého zdravotnictví.

Historii ošetrovatelství a zdravotnictví v jablonecké nemocnici není až na výjimky věnována v rozličných materiálech vůbec žádná pozornost. I přesto, že výkony jablonecké nemocnice dříve nebyly tolik vidět jako ostatní, hlavním středobodem sester, potažmo všech zdravotnických pracovníků, byl vždy jako jinde, pacient. I když toho o sestřích mnoho napsáno nebylo, tato nemocnice měla a má svoje dějiny, které bychom měli znát, abychom porozuměli a dokázali rozvíjet současnost.

Cílem a zároveň i velkou výzvou bylo pokusit se zjistit z dostupných archivních materiálů města a nemocnice, jakým vývojem a změnami si nemocnice spolu s politickými změnami, válkami, epidemiemi a způsoby vedení, které bezprostředně její směřování ovlivnily, prošla. Chtěla jsem zmapovat okolnosti vzniku nemocnice a její stavební vývoj, který přímo souvisí s pracovními podmínkami pro zdravotnické pracovníky. Nezbytným článkem je i popis změn ve způsobu vzdělávání jabloneckého ošetrovatelského personálu.

Přikládám současný pohled na jabloneckou nemocnici a vizi zařízení do budoucna, která je přinejmenším zajímavá a rozhodně napomůže ke zmodernizování poskytované ošetrovatelské péče.

Hlavními zdroji pro sestavení uceleného pohledu na historii nemocnice byly archivní dokumenty pobočky Státního oblastního archivu v Jablonci nad Nisou (později jsem využila i archivy celostátní povahy – Národní archiv a Archiv bezpečnostních složek ČR), archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze a personální spisy archivu jablonecké nemocnice. Bohužel personální spisy zaměstnanců pracujících v nemocnici do roku 1945 se dodnes nedochovaly. Dále jsem využila kroniky města a jednotlivých oddělení, výroční zprávy (první výroční zprávy se začaly psát až od roku 1998) či různé almanachy a v neposlední řadě výpovědi „sester pamětnic“.

Práci jsem rozdělila do 4 hlavních období, které kopírují důležité dějinné události, které jak je z textu práce patrné, šly věrně ruku v ruce s ovlivněním vykonávané práce zaměstnanců jablonecké nemocnice (období Rakousko – Uherské monarchie, první republiky a okupace, totalitního režimu a dnešních dní).

Některé z mých uveřejněných poznatků jsou nové, zcela ojedinělé a doposud nepublikované.

1. Období 1784 – 1920

Laická ošetrovatelská péče byla ve městě poskytována po staletí. Zranění ošetřoval lazebník či ranhojič, vnitřní nemoci bylinkáři neboli léčitelé. Příkladem za všechny je proslulý doktor Eleazar Kittel, rodák z nedaleké Krásné u Jablonce¹. Majetní Jablonečané mohli navštívit lékaře nejbliže v Praze nebo Drážďanech. Lékařská pomoc ale v dosažitelné vzdálenosti, které by se člověk mohl dovolat, nebyla (1).

1.1 Špitál sv. Šebestiána, Rocha a Rosalie

Obrázek 1 Budova špitálu sv. Šebestiána, Rocha a Rosalie, nedatováno

Zdroj: SOKA Jablonec nad Nisou

Teprve až v 80. letech 18. století dosáhl Jablonec takového církevního rozvoje, že díky donátorovi Johannovi Josefovi Klementovi Feixovi si mohl dovolit zřídit při kostele sv. Anny první špitál. Otevřen byl v září roku 1784 jako špitál sv. Šebestiána, Rocha a Rosalie. Nacházel se v místech dnešní Anenské a Soukenné ulice s číslem popisným 392/10. V letech svého založení se špitál nacházel v samém historickém středu města (2).

---

¹ Eleazar Kittel žil v letech 1703 - 1783, byl uznávaným a vyhledávaným lékařem lidmi z širokého okolí (3).

Jednalo se spíše o chudobinec, jehož činnost spočívala v pomoci lidem v nouzi a uspokojování jejich základních lidských potřeb, tj. poskytování stravy, zajištění přístřeší, hygieny, duchovní péče atp. K založení špitálu sv. Šebestiána, Rocha a Rosalie se váže legenda o bílém vojákovi vracejícím se ze sedmileté války (1756 - 1763). „Jednalo se o vojáka oděného do bílého pláště s tornou přes rameno, který se po návratu ubytoval v hospodě „U Zeleného stromu“ a hospodskému se představil jako Horn. O několik dní později řekl Horn hospodskému: „Musím teď na delší dobu odejít. Tady v té torně mám celé své jmění, které ti svěřuji do opatrování. A kdybych se nevrátil, postav za to pro zdejší lidi špitál. Víím, co je trpět bez pomoci!“. Ihned poté co voják odešel, se hospodský do torny podíval. Bohatství v torně ho uchvátilo. Řekl si, že na nemocnici je ještě čas a začal utrácet. V noci se mu ale začal zjevovat přízrak bílého vojáka. Vyděšený hospodský vzal zbylé peníze z torny, k těm přidal své peníze a nechal postavit azyl pro potřebné“ (2).

Budova sestávala ze 2 místností, ve kterých bylo postaráno o 4 staré a chudé lidi, 2 muže a 2 ženy. Podmínky pro přijetí byly přísné. Muselo se jednat o lidi s dobrou pověstí, katolíky (což dokládaly zkouškou u jabloneckého duchovenstva) a poddané z maloskalského panství. Uchazeči nesměli mít nakažlivé choroby, nemohlo jít ani o žebráky. Netrpěla se přítomnost spolubydlících dětí. Dbalo se zde na pořádek a čistotu. Zakázána byla jakákoliv potulka. Na to všechno měl dohlížet špitálník, tedy správce, jenž měl ve špitále přespávat. Jeho funkci zastával bratr později zesnulého donátora, Johann Karl Feix. Dle dostupných dokumentů lékařskou péči (spíše ranhojičskou a lékárenskou) zde zajišťoval Anastas Antonín František Kittel (synovec populárního léčitele Eleazara Kittela). Později složil zkoušku u krajského chirurgického grémia (3; 4).

Jak má být o každého pečováno, jakou dostane stravu, oblečení i otop, bylo přesně stanoveno. Přísný byl i domovní řád - v létě se vstávalo v 6 hodin ráno, v zimě v 6.30. V poledne byl podáván skromný oběd, spát se chodilo v létě v 19 hodin a v zimě v 18 hodin. Volný čas byl naplněn

společnými modlitbami, zpověďmi nebo účastí na mších v přilehlém kostele sv. Anny. Nic bližšího o konkrétních zaměstnancích špitálu, kteří zajišťovali pečovatelskou službu u jednotlivých osob, žádný z pramenů bohužel neuváděl (4).

S pozdější výstavbou veřejné nemocnice byl v budově špitálu chudobinec zrušen. I přesto starý špitál byl jednou ze zdejších cenných stavebních památek. Stavba byla dokonce prohlášena za „státem chráněnou kulturní památku“, avšak po letech nečinnosti byl někdejší chudobinec v roce 1954 zbořen (2).

1.2 Všeobecná veřejná okresní nemocnice korunního prince Rudolfa

Obrázek 2 Budova v. v. okresní nemocnice korunního prince Rudolfa v 1. polovině 20. století

Zdroj: Soukromý archiv Miroslava Havrdy

Ve druhé třetině 19. století došlo v Jablonci k velkému rozvoji v oblasti sklářství a výroby bižuterie, množily se pracovní příležitosti, vznikaly nové exportní firmy, rostl počet obyvatel města a Jablonec se se svojí bižuterií a sklářskými výrobky dostával do povědomí lidí po celém světě.

Jak uvádí autor statě o jablonecké nemocnici, přiložené k městské kronice z roku 1980, i přes všechnu bižuterní slávu Jablonce podmínky pro život dělníků zaměstnaných ve zdejších továrnách a sklárnách v celém okrese, byly velice špatné. „*Byl nepředstavitelný nedostatek bytů. Lidé bydleli ve sklepích, na půdách i v různých kůlnách. Hustota obyvatel oproti jiným okresům byla více jak varující. Na km² připadalo 334 obyvatel. Díky těmto nehygienickým podmínkám ve městě se šířil tyfus, struma, dále cholera, z dětských chorob spalničky, neštovice, spála a záškrť. Mnohé z těchto dětských chorob zachvátily většinu dětí, takže bylo nutno na delší dobu uzavírat školy. Další metlou byly nemoci z povolání, které díky nedostatečné ochraně na pracovišti nejvíce postihovaly brusiče skla. Byly to zaprášené plíce, či sklářské úbytě. Na tuto nemoc umírala značná část lidí v nejproduktivnějším věku, mezi 30. a 40. rokem“ (5).*

Dalším neblahým vlivem se jevilo střídání konjunktury s krizovým obdobím. V době konjunktury se pracovalo takřka ve dne v noci, téměř bez odpočinku. Dostatek peněz v těchto obdobích sváděl lidi zejména k mnohým hazardním chvílím, značnému požívání alkoholu, či nočním zábavám. To vše samozřejmě mělo svůj vliv na šíření nakažlivých chorob a špatný zdravotní stav obyvatelstva. Tato hrozba přirozeně nutila podniknout kroky k izolaci postižených a tím vytvořit podmínky pro nápravu této velmi těžké situace, budící den ode dne větší obavy. Východisko spatřovali jak lékaři, tak i zástupci města a okresu, ve výstavbě nemocnice. Pro budoucí nemocnici byl vybrán pozemek v blízkosti železniční tratě, na kterém v současné době stojí Gymnázium U Balvanu² (6).

Stavba budovy trvala 3 roky a vyžádala si na finančních nákladech 77 803 zlatých a 33 krejcarů. K pokrytí této částky značně pomohla sbírka mezi občany, přispěly některé městské spolky a i Jeho Veličenstvo císař František Josef I. K samotnému slavnostnímu otevření nemocnice v Jablonci nad Nisou za přítomnosti mnoha čestných hostů, došlo 5. března 1875 (5).

---

²Budova po zrušení nemocnice fungovala jako německé reálné gymnázium. Výuka byla zahájena se školním rokem 1898/1899. Ke konci II. světové války činnost gymnázium přerušilo a budova sloužila jako lazaret pro raněné vojáky (7).

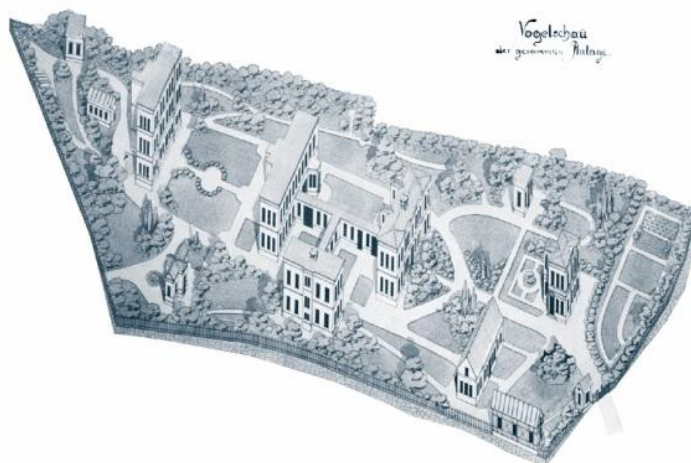
Následně proběhla volba prvních lékařů a správy nového ústavu. Primářem byl zvolen MUDr. August Schmidt (primář byl tehdy pro celou nemocnici jeden), sekundářem MUDr. Ferdinand Pribsch. Hospodářem a účetním byl zvolen okresní tajemník Josef Rösler. Vedle toho byli přijati 1 vrchní ošetřovatel, 4 ošetřovatelky, 2 sluhové, 1 kuchařka, 1 prادلena a 2 služební. Což byl veškerý personál, který byl v prvních letech fungování nemocnice zaměstnán. Dle dostupných dokumentů, v průběhu prvního roku bylo přijato 790 nemocných, což si vyžádalo 12 336 ošetřovacích dnů. Nejvyšší počet pacientů byl 85 a nejnižší 1. K dispozici bylo 90 lůžek na 14 pokojích. Nemocnice požadovala po pacientovi 28 krejcarů za každý den hospitalizace (6).

Stavební plány této budovy dokládají, že struktura nemocnice nebyla rozdělena na jednotlivá oddělení. Pacienti s odlišnými diagnózami chirurgického, interního, infekčního či jiného typu leželi pohromadě na společných pokojích, lépe řečeno sálech, kdy na každém se nacházelo okolo 20 lůžek. To byl v pozdějších letech i jeden z důvodů, proč se začalo uvažovat o přestěhování nemocnice do jiných prostor, jelikož nebylo možné např. infekční pacienty od ostatních izolovat (8).

Veřejná nemocnice stávala v bezprostřední blízkosti tehdy nově zřízené železniční tratě Jablonec - Liberec, což zapříčinilo neustálý hluk, který nemocné rušil. Mimo jiné dráhy obsadily možné pozemky pro další růst nemocnice. Takže stanovisko na jednání zastupitelstva města v říjnu 1887 bylo jasné, přestěhovat nemocniční zařízení do vhodnějších míst a prostor (6; 8).

1.3 Všeobecná veřejná okresní nemocnice

Obrázek 3 Orientační plán areálu v. v. okresní nemocnice k roku 1893

Zdroj: SOKA Jablonec nad Nisou

Koncem 19. století se stávala více populární výstavba tzv. pavilonových nemocnic. Pozemkem pro tuto novou stavbu byla vybrána jižní stráž bývalé jablonecké střelnice o rozměru 8 344 m² v místech, kde se jablonecká nemocnice nachází dodnes, čili v Nemocniční ulici č. p. 15. Jednalo se o areál v krásném zdravém prostředí, v nadmořské výšce 532 m. n. m. Výstavbu nové nemocnice 8. dubna 1890, převzal podle plánů navržených zemským stavebním radou Josefem Mayerem stavitel Ferdinand Hasler z Jablonce. Náklady na výstavbu nemocnice si vyžádaly, včetně vnitřního zařízení, 250 tisíc zlatých uhrazených městem. Otevření nemocnice se uskutečnilo po 3 letech od zahájení stavby, na jaře roku 1893 (6).

Nemocnice sestávala ze 4 jednoposchodových budov, které se od sebe nacházely v rozmezí 50 - 70 metrů. V areálu se dal najít pavilon pro interní choroby pro 20 pacientů. Byl to dvoupatrový pavilon, kdy každé patro mělo 2 velké pokoje o 8 lůžcích, 1 třílůžkový a 1 jednolůžkový pokoj. Pacienti byli rozděleni po pokojích podle pohlaví tak, jak je tomu dnes. Nesměla chybět primářská kancelář, lékařský pokoj, koupelna, čajové kuchyňky a toalety (8).

Dalším byl pavilon chirurgický, pavilon pro infekční nemoci a přízemní budova pro nemoci psychiatrického typu o 2 lůžcích. Co se týče hospodářského zázemí, byla postavena administrativní budova s bytem pro správce, vrátnice, 2 márnice a pitevna, prádelna s bělidlem a mandlem, desinfekční místnost s parním desinfikátorem a kuchyně s bylinnou zahrádkou. Okolí pavilonů dotvářel park a zahrada. Koncem 19. století bylo k dispozici celkem 130 lůžek, měsíční průměr ošetrovacích dnů činil 3000. Obsazeno bývalo 100 lůžek (8).

Nemocnice byla vybavena nejmodernějším zařízením, podle nejnovějších trendů lékařské vědy. Zejména chirurgické oddělení mělo k dispozici na tu dobu nejlepší chirurgické instrumentárium. Pavilony disponovaly rozvodem elektriky, ústředním topením, teplou a studenou vodou či kanalizací s několika čistícími jímkami (6).

Vedením nového zařízení byl pověřen vyhlášený vídeňský lékař MUDr. Heinrich Hein a jeho zástupcem se stal MUDr. Ferdinand Möller. Ošetrovatelkami nemocných bylo ustanoveno 7 sester řádu sv. Karla Boromejského, pod vedením představené sestry Falconerie Wörndl, jimž věnuji následující podkapitolu. Veškerý personál mluvil německým jazykem, jakožto úředním jazykem tehdejšího Rakouska - Uherska (6).

1.3.1 Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského

Jak jsem uváděla výše, již od počátků nemocnice ošetrovatelskou péči pacientům zajišťovala Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, proto považuji za nutné pro pochopení okolností nejdříve uvést obecnou historii kongregace.

Pohybujeme se ve 2. polovině 17. století, když advokát Josef Chauvenel z francouzského města Nancy podává podnět k založení ženské katolické kongregace. Sám se podílel na ošetřování nemocných morem, kterým se nakonec nakazil i on sám. Jeho přání bylo založit tzv. Dům milosrdenství, kde se mělo pečovat o nemocné a chudé (9).

Patronem kongregace, který je uváděn v jejich oficiálním názvu, se stal svatý Karel Boromejský. Důvodem bylo, že původní první domy sester byly zdobeny právě světcovou sochou. Lidé tak začali sestřám říkat „milosrdné od svatého Karla“. Společnost se postupně rozrůstala a šířila se z Francie do celé Evropy. Posléze vznikaly misie i v Africe a Mexiku (10).

Vůbec první boromejky v Čechách začaly působit v roce 1837 v Praze na Klárově v Klárově ústavu slepců. Později vybudovaly i klášter s přilehlou nemocnicí (nynější nemocnice Pod Petřínem). Začátkem 20. století byla kongregace považována za tu, která poskytovala vysokou úroveň v péči o nemocné (11).

Milosrdné sestry v září roku 1939 zřídily i svojí vlastní ošetrovatelskou školu při pražské nemocnici Pod Petřínem, která vzdělávala jak řeholní sestry, tak i civilní žákyně. Ke škole náležel internát. Studium absolvovalo 134 žákyň, z toho 88 řádových a 43 civilních. Je samozřejmé, že v roce 1950 byla škola jako mnoho dalších církevních, zrušena (12).

Pro moji práci je velmi důležitý fakt, že početné společenství pražského generalátu (kolem 1500 sester) se v roce 1920 rozdělilo do 3 provincií. Severní provincie se sídlem v Jiříkově a Jižní provincie se sídlem ve Frýdlantě nad Ostravicí, které byly na území Čech, a Rakouská provincie se sídlem ve Stadl - Paura. A právě třetí provincie ve Stadl - Paura sehrála roli v odsunu boromejek z jablonecké nemocnice po II. světové válce, jelikož tam byly sestry německé národnosti odsunuty a strávily zde zbytek svého života. Jak uvádí Alena Ježková v knize Tichá srdce: „*Na konci roku 1945 působily boromejky v celkovém počtu asi 1250 sester na celkem 120 místech republiky. Následný odsun více než 300 německých sester znamenal úbytek míst působení.*“ (13; 9).

Období po komunistickém puči znamenalo pro boromejky zestátnění jejich majetku a ukončení činnosti kongregace. Staré sestry byly soustředěny do charitních domovů a mnoho mladých sester bylo vyvezeno do pohraničí, kde pracovaly v textilních továrnách. Do roku 1989 pracovaly sestry jen

v některých domovech důchodců a v ústavech pro mentálně a tělesně postižené, většinou v pohraničí a málo osídlených oblastech. Mnoho sester ale dále natajno vedlo řeholní život, kongregace dokonce přijímala i nové kandidátky. Dělicí čarou historie kongregace je listopad 1989, kdy boromejky legálně znovuobnovily svoji činnost (10; 9).

Co se týče struktury kongregace, v čele stojí generální představená (tzv. matka) spolu s generální radou. Ta sídlí v mateřském domě, mateřinci, který se v současné době nachází ve Šporkově ulici číslo 12 na Praze 1. Řeholní oděv boromejek sestává z černých šatů s bílým límečkem, bílého čepce, černého závoje a jednoduchého bílého snubního prstenu. Při práci oblékají bílý oděv (9).

Hlavním posláním této třetí nejstarší ženské kongregace je v dnešních dnech charitativní služba, zaměřená na zdravotnická, sociální a školská zařízení. Zejména nemocnice, domovy pro seniory, ústavy pro mentálně postižené, ale i zařízení pro mladé delikventy a ženské věznice (9).

A teď již konkrétněji k jabloneckým boromejkám. Kongregace poprvé poslala své sestry po opakovaných žádostech vedení města Jablonce nad Nisou do nemocnice 24. dubna roku 1893. Jak uvádělo vedení města ve svých žádostech, k boromejkám mělo největší důvěru a pokud by smlouvu nepřijaly, bylo by město nuceno přijmout k zajištění ošetrovatelské péče ve veřejné nemocnici diakonky České diakonie církve evangelické, ke kterým z nevyřčených důvodů nemělo důvěru jak město, tak kongregace boromejek, a proto sestry nabídku přijaly. Smlouva byla uzavřena dne 5. dubna 1893 s městem Jabloncem jakožto vrchní správou všeobecné veřejné nemocnice v Jablonci (14).

Kongregace dala k dispozici 7 plynně německy mluvících sester, jejichž představenou byla pověřena sestra Falconerie Wörndl³. Boromejky přichází do nemocnice v době, kdy se zařízení stěhuje z budovy v místech dnešního

---

³Sestra Falconerie se narodila 12. října 1861 v Salzburgu. Již jako novicka kongregace působila jako ošetrovatelka v nemocnici v rakouském Gmündenu. Později spravovala lékárnu v pražském mateřinci v nemocnici Pod Petřínem, odkud byla v roce 1893 poslána do jablonecké nemocnice. Pravděpodobně se v průběhu své ošetrovatelské služby v Jablonci nakazila tuberkulózou. Proto byla ze své funkce sestry představené odvolána a následně byla umístěna do kongregačního azylu pro nemocné a přestárlé sestry do Prahy na Smíchov. TBC zanedlouho podlehl, zemřela v roce 1896 ve věku 34 let (15).

Gymnázia U Balvanu do tehdy nové pavilonové nemocnice v Nemocniční ulici, kde zařízení přetrvává dodnes. Jak uvádí kronika sester: *„Sestry měly ihned mnoho práce s nutným zařizováním, poněvadž 26. dubna měli býti do nové nemocnice přemístěni nemocní z chirurgického oddělení. Dne 28. a 29. dubna byli převezeni i ostatní nemocní. Čištění lůžek, nábytku a prádla vyžádalo si mnoho času i námahy...“* (14).

Kongregace do jablonecké nemocnice posílala jednak řádové sestry, které pečovaly o nemocné, tedy pracovaly na pozici ošetřovatelky a měly k tomu odpovídající vzdělání a praxi (vzdělání řádových sester zmiňuji níže) a jednak byly určeny další řádové sestry, které měly na starosti celý chod nemocnice, tzn. prádelnu, kuchyň, zahradu a přilehlé hospodářství. Co se týče každodenního života sester a jejich pracovního prostředí kronika uvádí: *„V prvních letech činnosti v Jablonci sestry velmi trpěly nepříznivou povětrností, neboť musely několikrát denně přecházeti z jednoho pavilonu do druhého nebo do kuchyně. Je všeobecně známo, že podnebí v Jablonci je drsné, zima tuhá a dlouhá. Jak často musely přebíhati sem a tam za větru, deště a sněhové vánice! Ovšem že to zhojně působilo na jejich zdraví. Mateřinec musel častěji sestry vyměňovati a nahrazovati sestrami odolnějšími, ale i těmto škodily náhlé změny mezi vyhřátými pokoji nemocných a ledově studenou plání venku. Konečně i sestra představená podlehla námahám souvisícím s obtížemi nemocniční služby. Musela býti odvolána do Prahy. Sestry doufaly v její záchranu, ale podle úradků Božích brzy podlehla zákeřné horečce“* (14).

Bylo tedy zcela jasné, že pavilonová soustava, ačkoliv se jinak zdála praktická, je jinak nepříznivá ošetřovatelskému personálu. Kongregace naléhala na spojení jednotlivých pavilonů s obydlím sester. Nakonec k ulehčení práce ošetřovatelek byl v roce 1895 mezi pavilony postaven objekt, v němž byla zřízena kuchyň, 3 klausury čili obytné prostory pro řádové sestry sestávající z vlastních ložnic, společenské místnosti, jídelny a kaple s malou sakristií. Na výzdobě kaple se sbírkami podílely bohaté paní z Jablonce, ale i chudé služebné z nemocnice, jelikož veškeré finance byly vyčerpány na stavbu nemocnice (6; 16).

Na práci sester dohlížela sestra představená, která byla ostatními sestrami velmi vážená, a která nedopustila, aby kdokoli zasahoval do jejích kompetencí. Což znamená, že příslušný denní řád v nemocnici byl pro civilní osoby (ošetřovatelky, služebné apod.) lékaře nevyjímaje, tabu (17).

Pracovní služba boromejek byla nepřetržitá, k dispozici musely být na oddělení neustále. Služba sester mohla být přerušována pouze modlitbami a přestávkami na společné stolování, které stanovoval denní řád boromejek. Zájem k odpočinku nacházely sestry boromejky v jim vyčleněné budově s vlastními klausurami a kaplí, nacházející se přímo v areálu nemocnice. Věkové omezení v práci se sester nebylo nikterak přesně stanoveno. Pracovaly, pokud jim to zdraví dovoľovalo. V případě že už byly tak nemocné, že se nemohly ani samy o sebe postarat, bylo na tyto sestry pamatováno. K dispozici byl domov pro „nemocné a staré sestry“ ve filiálce na pražském Smíchově, kde mohly v klidu dožít (17; 12).

Co se týče vzdělání sester, za dob Rakouska - Uherska, některé z nich absolvovaly ošetřovatelskou školu pro výcvik sester ve Vídni, tzv. Rudolfinerhaus, která byla založena Theodorem Billrothem roku 1882. Po I. světové válce a následném rozpadu monarchie došlo k založení první československé Státní ošetřovatelské školy v roce 1916 v Praze. Některé sestry měly tedy řádné vzdělání získané na ošetřovatelské škole jak české, německé nebo rakouské, státní či soukromé, civilní či řeholní, avšak převážná část boromejek byla zaučena v nemocnici svými staršími a zkušenějšími kolegyněmi a vzdělání si dle svého uvážení mohly doplňovat podle možností a délky praxe. Důkazem je příběh sestry Andresie, která působila v jablonecké nemocnici na přelomu 30. a 40. let. Z vlastní iniciativy si doplnila v roce 1935 vzdělání při pražské vinohradské nemocnici, která pro ošetřovatelky organizovala tzv. ošetřovatelské běhy v délce 4 měsíců. Další sestra boromejka, sestra Isberga (taktéž opakovaně působící v jablonecké nemocnici v průběhu 20. let, poté byla z Jablonce odvolána kvůli zdravotním potížím a po skončení II. světové války se

nakrátko do jablonecké nemocnice opět vrátila, setrvala zde až do definitivního odchodu řádových sester z nemocnice v roce 1946) se účastnila již před I. světovou válkou kurzů pořádaných Červeným křížem pro budoucí ošetřovatelky (22; 12; 15).

1.3.2 Poskytovaná péče a příjem pacientů do nemocnice

Péče ve všeobecné veřejné nemocnici byla pacientům poskytována ve 2 úrovních – pro majetné a nemajetné. Majetnější občané po zaplacení poplatku měli právo na umístění na odděleném pokoji, lepší stravu a lepší péči. Nemajetným pacientům byla ale nemocnice povinna uhradit potřebné ošacení a nezbytné pomůcky jako brýle, berle, obvazy atp. V případě úmrtí pak nemocnice hradila i jejich pohřeb, avšak musel probíhat v co nejjednodušší formě.

Příjem pacientů byl předem jasně stanoven. Rozhodoval o něm primář oddělení, v případě jeho nepřítomnosti potom vrchní lékař. Spočíval v přijímání nemocných trpících pouze vyléčitelnou nemocí. Zpravidla nesměli být přijímáni k hospitalizaci nemocní s nevyléčitelnou nebo chronickou chorobou a osoby, jejichž stav vyžadoval nepřetržitý dohled a neustálou péči. Tito nemocní měli být primárně zařazeni do starobinců. Mohli být hospitalizováni pouze tehdy, pokud u nich byla pozorována horečka, sněť, krvácení, abscesy, anémie, výskyt zánětlivého či infekčního onemocnění.

Psychiatrickí pacienti byli přijímáni na dobu nevyhnutelně nutnou v případě, že byli sami sobě nebo svému okolí nebezpeční. Hned po přijetí byla nemocnice nucena zajistit, aby byl daný pacient co nejdříve zařazen do ústavu pro choromyslné⁴.

Rodičky dříve nedocházely do nemocnice k porodu tak jako dnes. Samozřejmostí byly domácí porody. Porod v nemocnici mohl proběhnout pouze, pokud byly budoucí matky bez domova, hrozil-li předčasný porod či potrat.

---

⁴ Nejbližší psychiatrická léčebna pro Jablonecko se nacházela v Kosmonosech.

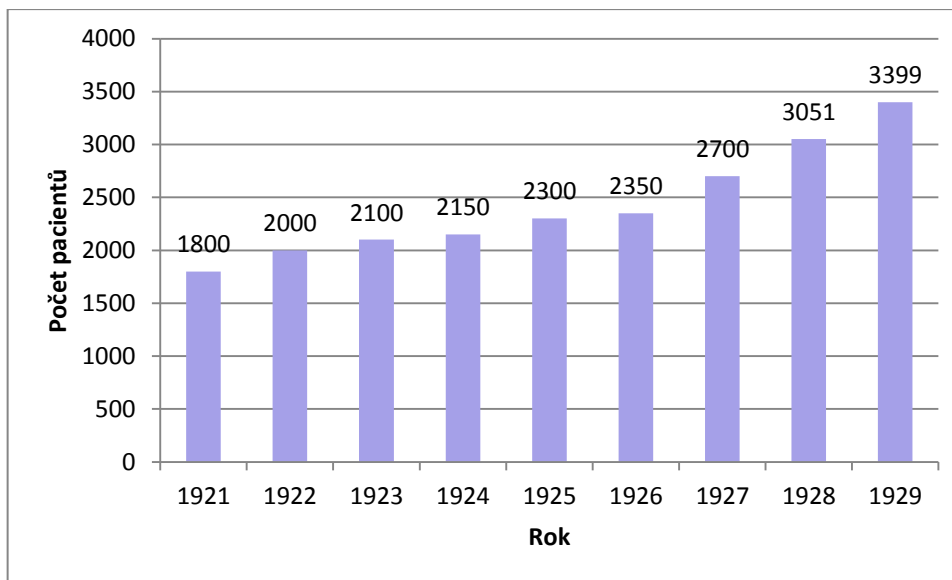
I děti nebyly standardně do jablonecké nemocnice přijímány. K hospitalizaci se mohlo přistoupit jen tehdy, pokud dítě muselo podstoupit operační výkon anebo byla-li u dítěte diagnostikována infekční choroba a nebylo možné ho v domácím prostředí izolovat od ostatních. Kojenci mohli být hospitalizováni pouze s matkou či svojí pečovatelkou (8).

2. Období 1920 - 1945

Podle vyjádření odborníků byla okresní nemocnice v této době jedním z nejlépe vybavených ústavů tohoto typu v Čechách.

Graf 1 Počet hospitalizovaných pacientů v letech 1921 – 1929 (19)

Primář Richard Welzel v příspěvku o okresní nemocnici publikovaném ve vlastivědné knize o Jablonci uvádí neustále rostoucí počet hospitalizovaných pacientů za celá 20. léta., který v průběhu téměř 10 let stoupl o 1600 hospitalizovaných osob, což znázorňuje Graf 1 (19).

Období, kdy primář Welzel publikoval svůj příspěvek, znamenalo nejen nárůst počtu pacientů, ale i spoustu novinek, které dorazily do jablonecké nemocnice. Jednak přibylo oddělení dermatovenerologické. Dále se zařízení mohlo pochlubit nově vybudovanou laboratoří a místností pro sterilizaci, zavedeným telefonem, knihovnou a elektrickým signalizačním zařízením pro pacienty. Na oddělení chirurgie byl vybudován další operační sál, velká příjmová ambulance a nově sloužila i místnost s rentgenovým zařízením (19).

Počet lůžek k roku 1930 činil 225 lůžek. Z toho 100 lůžek na interně, 70 na chirurgii, 30 v pavilonu pro kožní a pohlavní nemoci a 25 lůžek na infekčním oddělení. Což znamená, že počet lůžek stoupl od poslední dostupné zprávy o nemocnici z roku 1894 o 94 míst (19; 8).

Lékařská služba tehdy sestávala v rukou 9 lékařů, 1 primáře na interně (jednalo se o MUDr. Edmunda Tietze) a 1 primáře na chirurgii, kterým v té době byl MUDr. Adolf Kantor (funkci zastával od roku 1930 a právě on byl jeden z několika německých zaměstnanců, jehož práce pokračovala i po válce, kdy působil jako táborový lékař ve sběrném středisku v Rýnovicích, o kterém se zmiňuji v kapitole uvedené níže⁵). Dále se na lékařské péči podíleli 2 vrchní lékaři a 3 pomocní lékaři. Stav doplňovali 2 smluvně zajištění lékaři pro oční a dermatovenerologické choroby. Od roku 1922 byl tímto smluvně zajištěným lékařem MUDr. Friedrich Smelowsky⁶ (19; 20; 33; 80).

Počet zaměstnaných sester sv. Karla Boromejského nepatrně stoupl o 3 sestry – po opakovaných žádostech vedení nemocnice adresovaných pražskému mateřinci, a tak ve 20. letech ošetrovatelskou péči poskytovalo 10 boromejek. I to bylo dosti neúměrné, pokud si uvědomíme, že počet lůžek se pohyboval kolem 200. K dispozici měly boromejky 4 pomocné ošetřovatele (domnívám se, že zastávali funkci dnešních sanitářů). Dále bylo v nemocnici zaměstnáno 16 civilních sester (s největší pravděpodobností německé národnosti), jejichž práce se od práce boromejek nelišila, měly stejné kompetence, avšak nikdy nepracovaly na stejném oddělení spolu s řadovými sestrami kvůli rozdílné pracovní době a režimu. Proto ošetrovatelskou péči na jednotlivých oddělení zajišťovaly buď pouze sestry řádové nebo pouze sestry civilní. Jaké konkrétní oddělení jablonecké nemocnice bylo přiděleno řadovým či civilním sestrám, žádný z pramenů nespecifikuje. Svědectví personálních spisů dokládá, že aby civilní ošetřovatelky tuto práci mohly vykonávat, absolvovaly kurzy Německého Červeného kříže. Bohužel se mi nic bližšího o působení Německého Červeného kříže na Jablonecku (organizace, struktura, doba trvání kurzů) nepodařilo dohledat. Mimo jiné se na oddělení vyskytovaly tzv. služebné,

---

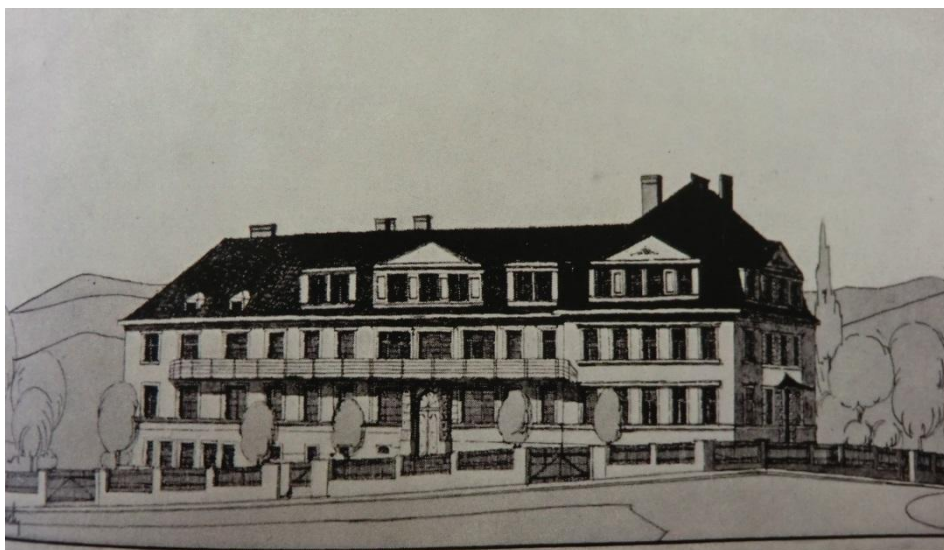
⁵ MUDr. Kantor nechal ve 30. letech vystavit skvostnou vilu ve funkcionalistickém stylu na současné Palackého třídě. Jako mnoho jiných budov německého obyvatelstva i ta podlehla Benešovým dekretům. Kantor v roce 1947 emigroval (20).

⁶ MUDr. Smelowsky nechal vystavit stejně jako jeho výše uvedený kolega, pro svoji rodinu k bydlení taktéž funkcionalistickou vilu v dnešní ulici Dr. Randy. Po Smelowskyho odsunu v roce 1946 byla vila zkonfiskována a přidělena pozdějšímu primáři a řediteli nemocnice MUDr. Svobodovi (20).

které zajišťovaly obstarávání prádla, jídla či léků. Dále byly nápomocny sestře při úpravě lůžka, přinášení a odnášení podložních mís (19; 17; 21).

Součástí všeobecné okresní nemocnice byly kromě nově vybudovaných 4 pavilonů v Nemocniční ulici i 2 další budovy mimo areál nemocnice. Jednalo se konkrétně o budovu porodnice v ulici Petra Bezruče, která byla otevřena v roce 1931 a budovu starobince v Turnovské ulici. Šlo o na svou dobu velmi moderní zařízení, která zcela odpovídala dobovým požadavkům na zdravotnická zařízení.

2.1 Porodnice a pozdější dětská nemocnice v ulici Petra Bezruče

Obrázek 4 Stavební návrh budovy porodnice v ulici Petra Bezruče v 1. polovině 20. století

Zdroj:<http://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/rocnik-2011/07-08-2011/od-kojencu-k-seniorum.html>

Krátce před rokem 1930 již nevyhovoval svému účelu původní kojenecký ústav (nalezinec spojený s porodnicí), kterou využívala chudší vrstva obyvatelstva. Jednalo se spíše o vilku než o celou velkou budovu zdravotnického typu. Nedostatečnost tohoto zařízení vedla k rozhodnutí postavit nový kojenecký ústav, respektive dětský domov pro kojence a batolata a také porodnici, která nebude sloužit už jen Jablonci, ale i pro potřeby širšího okolí. Stalo se tak roku 1930, porodnice na tu dobu byla velkoryse vybavená (23).

2.2 Starobinec a pozdější porodnice v Turnovské ulici

Obrázek 5 Budova městského starobince v Turnovské ulici v 1. polovině 20. století

Zdroj: <http://jablonec-gablonz.net/stavby/karta/nazev/11-byvala-porodnice>

Budova v Turnovské ulici představovala zařízení pro nevléčitelně nemocné, přestálé a nepohyblivé pacienty. Městský starobinec byl postaven v roce 1927 podle plánů slavného místního architekta Roberta Hemmricha.

Co se týče stavby původního starobince, přízemí hlavní budovy bylo vyhrazeno ženskému oddělení, kde se nacházela denní místnost, 13 čtyřlůžkových a 2 dvoulůžkové pokoje, kancelář správce, sesterna, ošetřovna, toalety, koupelny, přípravná a terasa.

Suterén sloužil jako zázemí domu, proto zde byly umístěny zejména pomocné provozy jako kotelna, kuchyň a umývárna nádobí, mandl, prádelna se správkárnou, sušárna a uhelný sklep. Vedle toho zde však byl i byt domovníka spolu s pokoji a jídelnou pro personál.

Patro sloužilo jako mužské oddělení. Oproti přízemí zde byly hned 2 denní místnosti - jedna pro kuřáky (nad kanceláří správce) a druhá pro nekuřáky, mezi kterými se nacházela modlitebna s oltářem. Následovala opět sesterna, toalety, koupelny, přípravná, terasa, 12 čtyřlůžkových a 2 dvoulůžkové pokoje. Centrální část podkroví sloužila k ubytování správce, který zde měl velkometrážní čtyřpokojový byt, který doplňovaly 2 pokoje pro personál. Součástí rozlehlého

areálu se zahradou s parkovou úpravou byla původně i drobná, samostatně stojící márnice. Pouhé 3 roky po dostavbě bylo rozhodnuto o rozšíření budovy, čímž její kapacita po dokončení v roce 1932 vzrostla ze 140 na 180 osob (24).

Dle několika málo personálních spisů německých zaměstnanců se mi podařilo dohledat, že ošetrovatelskou péči poskytovaly opět civilní ošetrovatelky s kurzem Německého Červeného kříže (21).

2.3 Poskytovaná zdravotnická péče ve městě

Jak uvádí proslulý jablonecký lékař, který žil ve městě až do svého odsunu, MUDr. Richard Zasche: *„Jablonecko - Tanvaldský okres byl, co se týče zdravotnických zařízení v nejhustěji osídlené oblasti Čech, svého času na výši. Nebylo obce, kde by nebyl k dispozici lékař v dosažitelné vzdálenosti. V Jablonci byly lékaři obsazeny všechny oblasti odborné medicíny“* (1).

Zdravotnickou péči ve městě v těchto letech zajišťovala jednak veřejná nemocnice, starobinec, porodnice s kojeneckým ústavem, soukromé lékařské ordinace, nově vystavená budova polikliniky z roku 1926 v Poštovní ulici, kde byla mimo jiné zubní ambulance, místnosti pro elektroléčbu, léčbu světlem a teplem. Ale svoje místo v prevenci nemocí a podpoře zdraví měly i městské lázně a Glettlerovo sanatorium (také známo pod názvem Bad Schlag) v jabloneckých Pasekách. Sanatorium poskytovalo komplexní rehabilitační péči a alternativní způsoby terapie velké škály onemocnělým klientům z širokého okolí. Jistě mnohým z movitějších pacientů (mezi které bezesporu patřily rodiny továrníků, ředitelů bižuterních exportních firem atp.), hospitalizovaných v nemocnici, např. z důvodu operačního zákroku, umožňovalo sanatorium následnou rekonvalescenci. Z tohoto důvodu v návaznosti na péči poskytovanou v nemocnici, na tomto místě uvádím i stručné informace o působnosti Glettlerova sanatoria v Jablonci (1).

2.3.1 Glettlерово sanatorium

Obrázek 6 Areál Glettlérova sanatoria v roce 1908

Zdroj: http://www.oldcard.de/postcards/product_info.php/products_id/1054/language/cz

Adolf Tischer založil v roce 1894 v jabloneckých Pasekách (dnes jedna z městských čtvrtí) lázně. Položení základního kamene lázní se zúčastnil i samotný Sebastian Kneipp, zakladatel vodoléčby, jehož procedur se později v sanatoriu využívalo. V roce 1899 se ujal vedení lázní MUDr. Georg Glettler.

Lázně tvořily rozsáhlý areál. Za doktorova působení byl založen lázeňský park s promenádními cestami, v hlavní budově se nacházely restaurační místnosti, čtenářský a hudební pavilon a dokonce bazén s umělým vlnobitím. Později zde byly vybudovány i tenisové kurty. Areál doplňovaly 3 velké rybníky. Svého času představovalo Glettlерово sanatorium největší léčebný ústav v Čechách, velmi oblíbený a hojně vyhledávaný (25).

Lázně disponovaly nejrůznějšími terapeutickým zařízením a metodami, jakými byly vany s přístroji na kysličník uhličitý, parní a horkovzdušné kabiny, kabiny pro léčení elektrickým světlem, různé druhy sprch, prováděly se zábaly drcenou rašelinou. Klientům byly v sanatoriu k dispozici mnohé speciality, jako Glettlерова hygienická ovocná káva, citronové mýdlo či výživné solené suchary.

MUDr. Glettler, který proslavil Paseky široko daleko, věrně vedl zařízení až do roku 1945. Jako všichni příslušníci německé národnosti, i MUDr. Glettler byl po válce odsunut (26).

Jak uvádí městská kronika, 8. prosince 1945 vznikl v sanatoriu ústav pro osoby přestárlé a práce neschopné s kapacitou 75 osob. Dodnes v tomto objektu sídlí domov pro seniory (27).

2.4 Nemocnice ve stínu hákového kříže

Jablonec byl po okupaci v roce 1938 a zabrání Sudet, pod které spadal, připojen k Velkoněmecké Říši. Převážná část jabloneckého obyvatelstva sestávala z příslušníků německé národnosti, o čemž vypovídají údaje získané ze sčítání obyvatelstva v roce 1930, kdy žilo v jabloneckém okrese 101 937 lidí, z čehož 82,8 % bylo německé národnosti. O politické atmosféře té doby v Jablonci svědčí výsledky voleb z roku 1938, kdy bylo odevzdáno 22 575 hlasů, z toho 18 577 pro stranu rodáka z 5 kilometrů vzdálených Vratislavic nad Nisou, Konrada Henleina (27; 78).

Kromě ošetřování civilních obyvatel, poskytovala nemocnice pravděpodobně péči vězňům, kteří byli vězněni v nedalekém táboře Rychnov (což byl pobočný mužský tábor koncentračního tábora Gross Rossen) či osobám, kterými byli převážně italští, francouzští zajatci a vězni z polských koncentračních táborů, umístění v pracovním táboře v Rýnovicích. Více se mi o fungování nemocnice v letech okupace nepodařilo dohledat. Dostupnější, a o to zajímavější byly informace o osudu německého zdravotnického personálu bezprostředně po skončení války (31).

2.4.1 Odsun zaměstnanců německé národnosti z nemocnice

S koncem II. světové války a vstupením v platnost Postupimské dohody a dekretů prezidenta republiky Edvarda Beneše, docházelo k postupnému odchodu německých zaměstnanců nemocnice. V době revoluce měla nemocnice 8 lékařů německé národnosti a přibližně 14 řádových sester taktéž národnosti německé, plus jistý počet sester civilních – jejich přesný počet však žádný z dokumentů neudává (27; 15).

Období revolučních květnových dní znamenalo jasný konec práce pro německé boromejky zaměstnané v jablonecké nemocnici. Výkaz o osobním stavu řádových sester, pojednávající o jejich státní příslušnosti a národnosti adresovaný Zemskému národnímu výboru v Praze k lednu 1946 uvádí, že v lednu 1946 bylo v jablonecké nemocnici zaměstnáno celkem 13 sester řádu sv. Karla Boromejského, z toho pouze 2 sestry byly české národnosti i státní příslušnosti: sestra představená Isberga a kuchařka Secundila⁷. Německá národnost byla v těchto letech klíčovým měřítkem, navzdory hodnocení odvedené ošetrovatelské péče, o kterou se mělo jednat především. Sestry se tak mnohdy musely potýkat se slovním napadáním a nedůvěrou ze stran českého personálu. Dle osobní korespondence některých sester s mateřincem v Praze, opravdu docházelo k neustálým potyčkám mezi nimi – německými řádovými sestrami a českými lékaři. Podobné situace týkající se německých civilních sester nikde přesně zaznamenána není, avšak je nanejvýše pravděpodobné, dle zřejmých osudů jabloneckých Němců, že s podobnými národnostními konflikty se setkávaly i německé civilní sestry (15).

Dle vestiaře (Tabulka 1), finančního obnosu za prováděnou službu v nemocnici, který je k dispozici v archivu Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, se dá dohledat kolik sester boromejek v roce 1945 a 1946 působilo v jednotlivých měsících a jaké bylo jejich finanční ohodnocení:

---

⁷ Srovnání: K dispozici jsou i Výkazy o osobním stavu sester boromejek k 1. lednu 1938. Celkem sloužících jich bylo 16, z toho 4 sestry byly národnosti i státní příslušnosti české (15).

Tabulka 1 - Počet a platové ohodnocení boromejek v letech 1945 - 1946 (15)

Měsíc a rok	Počet sester	Vestiář
Červenec 1945	14 sester	800 Kčs
Srpen 1945	15 sester	800 Kčs
Září 1945	15 sester	800 Kčs
Říjen 1945	14 sester	800 Kčs
Listopad 1945	14 sester	800 Kčs
Prosinec 1945	13 sester	1000 Kčs
Leden 1946	13 sester	1000 Kčs
Únor 1946	13 sester	1000 Kčs
Březen 1946	13 sester	1000 Kčs
Duben 1946	13 sester	1000 Kčs
Květen 1946	12 sester	1000 Kčs
Červen 1946	11 sester	1000 Kčs

Sestry nebyly začleněny do prvních tzv. divokých odsunů hned po květnu 1945, jelikož jak je známo, zdravotnictví se potýkalo s alarmujícím nedostatkem českého ošetrovatelského personálu ve všech nemocnicích bývalých Sudet. Výpověď byla sice podepsána k 1. prosinci 1945, ale k samotnému odsunu sester z všeobecné veřejné okresní nemocnice v Jablonci nad Nisou došlo až 28. listopadu 1946. Sestry byly vystěhovány do rakouské provincie boromejek se sídlem ve Stadl - Paura, kde dle dochovaných nekrologů boromejek i tyto sestry zemřely. Německé civilní sestry se podílely na ošetrovatelské službě v jabloneckých sběrných táborech pro Němce, teprve poté mohly býti odsunuty (15; 21; 31).

Vedení nemocnice žádalo kongregaci o náhradu německých sester boromejek za české. V dopise z 5. srpna 1945 adresovaném tamnímu primáři MUDr. Bohumilu Svobodovi, generální vikářka Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského Bohumila Langrová doporučuje, aby si za řádové sestry opatřil civilní ošetrovatelky, jelikož není schopna je nahradit sestrami české národnosti. V této době kongregace z výše uvedeného důvodu ruší

působení sester v některých filiálkách v pohraničí, jabloneckou nemocnici nevyjímaje. V letech 1945 - 1947 bylo postupně odsunuto 332 německých řádových sester ze všech filiálek kongregace z celkového počtu 1236 boromejek. Jak uvádí sestra Assumpta Schildebergerová: „... tyto odsuny naše sestry zraňovaly, protože cítily, že národnost není morální hodnocení“. Její slova potvrzuje osobní korespondence boromejek působících v jablonecké nemocnici (15; 28).

Situaci německé otázky dokládají i personální spisy nemocničního archivu, kdy mnoho ostatních civilních zaměstnanců německé národnosti muselo zprvu přejít na méně kvalifikovaná místa, tzn., z lékaře se stal ošetřovatel, i přesto, že za něj nebyla odpovídající náhrada. Někteří primáři měli na starosti řízení i několika oddělení na jednou. Mnohdy vedení nemocnice žádalo o prozatímní ponechání civilních sester německé národnosti v nemocnici, jelikož je nebylo schopno nahradit českým ošetřovatelským personálem. Některé osobní výkazy uvádějí, že určité ošetřovatelky byly zařazeny do odsunu až v roce 1950 (21; 29).

Proti odsunu některých německých lékařů, kteří za války pomáhali Čechům, se ale mohutně protestovalo. Důkazem je případ MUDr. Köhlera z Kokonína (jablonecké čtvrti), který byl jabloneckými občany velmi uznáván. Jednalo se převážně o osoby, co byli nacistickým režimem perzekuováni a Köhler se osobně zasadil o to, aby nebyli totálně nasazeni na nucené práce v Říši. Tito občané sepsali petici proti jeho odsunu. Avšak petice nebyla uznána a jako tisíce dalších Němců i MUDr. Köhler byl zařazen do odsunu (30).

2.4.2 Nemocnice při sběrném táboře Rýnovice a Proseč

Mnoho dostupných dokumentů dokazuje, že někteří z bývalých zaměstnanců nemocnice (lékaři i civilní sestry) německé národnosti se podíleli na poskytování zdravotní péče ve sběrných střediscích pro Němce, které byly na Jablonecku během několika málo měsíců po válce zřízeny. Jejich práce tak nekončila rozvázáním poměru ve všeobecné nemocnici a odsunem do Německa. Proto považuji za důležité se na tomto místě o jejich práci zmínit (32; 33).

Bezprostřední poválečná atmosféra naplněná nenávisť vůči čemukoli německému a podložená principem kolektivní viny vyvrcholila hromadným odsunem německého obyvatelstva ze znovuobnovené Československé republiky. Před přistoupením k samotnému transportu osob německé národnosti mimo Československou republiku, bylo nutné zřídit místa, kde budou kolaboranti, osoby určené k nucenému vysídlení či váleční zajatci shromažďováni. Tábory zpočátku vznikaly činností partyzánských či revolučních skupin, později (na podzim roku 1945) s postupnou konsolidací poměrů docházelo k systematickému řízení a vedení internačních (zde byli zajišťovány osoby obviněné z kolaborantství a protistátní činnosti), sběrných (funkcí bylo shromáždit osoby určené k odsunu) a pracovních (vězňenými osobami byli ti, kteří podléhali pracovní povinnosti dle dekretu prezidenta) táborů. Byla tedy jasně vymezena správa, funkce a dozor těchto zařízení a například zdravotní dohled bylo nutné vždy konzultovat s ministerstvem zdravotnictví (31; 80).

Konkrétně na Jablonecku se v letech 1945 - 1947 nacházely 4 tábory: Rýnovice, Proseč, Rychnov a Albrechtice. Poslední 2 zmíněné tábory se nacházely mimo město Jablonec nad Nisou, proto se zabývám ve své práci pouze táborem v Proseči a Rýnovicích. Bývalí zaměstnanci jablonecké nemocnice působili ve sběrném a pracovním táboře „Proschwitz“ (kapacita 400 osob) v Proseči nad Nisou (dnes již jablonecká čtvrť), kde byla zřízena pro potřeby internovaných nemocnic o kapacitě 140 osob⁸. Další nemocnice se nalézala ve sběrném středisku „Reinowitz“ v Rýnovicích (taktéž jedna ze současných jabloneckých čtvrtí), které patřilo k těm větším táborům v zemi – kapacita byla stanovena pro 1500 osob (31; 32).

Co se týče každodenního života a práce zdravotníků v táborových nemocnicích, tak velkým problémem byla přítomnost starých a velmi nemocných osob, těhotných a kojících žen a malých dětí. Předmětem k ošetřování byly i mnohdy střeňná poranění či následky brutálního zacházení a násilností na vězňích (32).

---

⁸ Pamětníky nazývána „Todlager“, tj. tábor smrti (31).

Podmínky v nemocnicích sběrných táborů musely být velmi těžké, většinou kapacita nemocnice silně převažovala stanovenou normu, i když se její činnosti snažily odlehčit překládáním nemocných do jablonecké nemocnice či nedaleké nemocnice v Tanvaldu. Podle soupisu inventáře rýnovické nemocnice, přilehlé lékařské ordinace a zubního ambulatoria soudím, že v silách nemocnice bylo obstarat pacienty s lehčími zdravotními obtížemi. Tuto mojí domněnku dokládají žádosti velitelů jednotlivých nemocnic, např. o okamžité zaslání sanitního vozu pro pacienta s několik dnů neustupující hyperpyrexii, operační výkony či akutní laktační psychózu (32).

Lidé v táborech byli zavšivení, podávána byla nedostatečná strava, střídaly se zde epidemie tuberkulózy, záškrtu, úplavice, chřipky, střevních onemocnění či těžkých ekzémů. Úmrtí zapříčiněná násilným zacházením se oficiálně maskovala pod hlavičkou stařecké sešlosti či infarktu. Denní počty nemocných činily kolem 70 až 190 osob, avšak léků byl absolutní nedostatek. Například pneumonie končily vždy smrtí, jelikož jediným „lékem“ byl studený obklad. Průměrná úmrtnost v prosečské nemocnici k roku 1946 byla 5 lidí za týden. Nejčastěji uváděnou příčinou úmrtí je již zmiňovaná tzv. stařecká sešlost. Sešlost věkem však byla mnohdy uváděna i jako příčina úmrtí u dětí (33; 80).

Lékařům a ošetřovatelkám byla v táborech vyplácena pravidelná mzda, která v případě lékaře činila 1600 Kčs, ošetřovatelkám náleželo 1200 Kčs. V rýnovickém středisku pracovali 3 němečtí lékaři. MUDr. Alfred Kantor, bývalý primář chirurgického oddělení v jablonecké veřejné nemocnici, gynekolog MUDr. Wunsch a ortoped MUDr. Oskar Löw. Pracovali společně s 5 sestrami, z nichž jsou známa pouze jména Auguste Zwenové, Friedericke Geigerové a jméno pověstné a prý velmi schopné vrchní sestry rýnovického tábora Elsy Goldbachové. Jedna z nich byla diplomovanou sestrou ČK. Která to byla, žádný ze zdrojů již neuváděl (bohužel, stejně tak ostatní jména a vzdělání ošetřovatelek nebylo možné pro nekonkrétnost pramenů zjistit). K ruce měly ošetřovatelky i několik pomocníků, kteří jim pomáhali s přesouváním nemocných, stláním

lůžek, donáškou stravy či vynášením zemřelých. Pomocníci zastávali tuto funkci dobrovolně a jednalo se převážně o civilní německé muže (33; 80).

V pracovním táboře Proseč pracovali taktéž lékaři v počtu 2, MUDr. Wittmann (bývalý asistent na chirurgickém oddělení jablonecké veřejné nemocnice) a MUDr. Grimm s 10 německými civilními sestrami. Mimo ně byla k dispozici i diplomovaná porodní asistentka pro případné porody (i v případě sester z prosečského tábora nebylo možné dohledat jejich jména či předchozí vzdělání). Nemocnice měla k dispozici koupelny i ústřední topení, 98 lůžek a pokoje vyhrazené pro infekční pacienty (32; 33; 80).

Lékaři spolu s ošetřovatelským personálem z obou táborových nemocnic museli být přítomni u každého připravovaného transportu, jelikož bylo nutné sestavit důkladné lékařské prohlášení na základě vyšetření o způsobilosti k transportu. Nebylo možné odsunout osoby s akutním horečnatým onemocněním, černým kašlem či enterální infekcí. Dále potom lidé ochrnutí či s amputovanou končetinou bez protézy museli být transportováni nemocničním vlakem, kde měli nárok na lůžko, pravidelnou stravu a tekutiny. Povinností lékařů a sester bylo tyto jednotlivé deportační vlaky, směřující jednak do sovětské a americké okupační zóny Německa, doprovázet (32).

Rýnovické sběrné středisko fungovalo ze všech táborů na Jablonecku nejdéle, činnost ukončilo až 5. června 1947. Prosečský tábor byl zrušen k 7. říjnu 1946. Spolu s uzavřením táborů skončily i táborové nemocnice, takže již nebylo dále třeba služeb německých lékařů a ošetřovatelek. Definitivně se přistoupilo i k jejich odsunu a tím se uzavřela jedna velká kapitola mnohaletého působení německých zdravotníků na Jablonecku (31).

3. Období 1945 - 1989

Záznamy z kroniky uvádějí, že nemocnice v poválečném roce 1945 sestávala z oddělení interny, chirurgie, ORL, očního (s malým zákrokovým sálkem), infekčního a kožního oddělení s venerologickou stanicí. Součástí nemocnice byl stále domov pro seniory v Turnovské ulici a porodnice s nalezincem v ulici Petra Bezruče. Avšak jednotlivá oddělení byla nepříliš velká, nepříliš materiálně vybavená, s několika málo lůžky. Co se týče hospodářského zázemí nemocnice v porevolučních měsících, měla svojí prádelnu, kotelnu, kuchyni a desinfekční stanicí. A celé zdravotnické zařízení obsluhoval pouze jeden sanitní vůz. Po květnové revoluci byl Zemským národním výborem v Praze ustanoven ve funkci komisařského správce nemocnice a přednosty interního oddělení jablonecké nemocnice MUDr. Bohumil Svoboda, t. č. odborný lékař pro nemoci vnitřní, asistent I. interního oddělení pražské vinohradské nemocnice (27; 34; 35).

Doba okupace a války zanechala jak těžké následky na zdravotním stavu obyvatelstva, tak na národním zdravotnictví všeobecně. Zařízení bylo poničené, vyrabované a naprosto nedostačující. Svědectví o tom, že v letech bezprostředně po válce se mohlo dít cokoli, vydává stížnost ze září 1946 adresovaná místnímu stavebnímu úřadu. Pisatel poukazoval na vykopanou jámu na volné louce v areálu nemocnice: „... slouží snad celému ústavu za smetiště výkalů, různých ampulek z injekčních aparátů, zakrvavených a silně páchnoucích vat... Dále zde byly nalezeny tři amputované prsty ve značném stadiu rozkladu...“. I přesto, že koncem 40. a počátkem 50. let se roční obrat ošetřených pohyboval kolem 4000 osob a v porodnici 900 osob, nemocnice jasně dávala najevo, jak po okupaci zanedbané a nevyhovující staré nemocniční budovy jsou. Stejný stav byl i v oblasti materiálního a přístrojového vybavení. Například městská kronika z roku 1946 uvádí: „V noci 26. ledna vykolejila tramvaj na křižovatce Pražské ulice a ulice V Pustinách. 20 cestujících bylo zraněno lehce, 8 těžce a 3 usmrceni. K neštěstí nemohla záchranná služba přijeti pro nedostatek benzínu!“ (36; 37).

V roce 1955 byla vypracována pro Okresní národní výbor zpráva z prováděného průzkumu o stavu jablonecké veřejné nemocnice, aby se zjistily případné nedostatky. „Z rozhovoru s primářem chirurgie Dr. Dvořákem vyplynulo, že přístroje na RTG oddělení jsou vadné a práci spíše ztěžují, je potřebné zlepšit osvětlení na jednom operačním sále, dále je potřeba zřídit místnost pro umírající pacienty či alespoň užívat zástěnu, která zajistí soukromí a oddělí je od ostatních pacientů. Jinak bylo shledáno, že na oddělení je čistota a pořádek, pacienti jsou spokojeni se sestrami i s lékaři. Jako nedostatek celé nemocnice bylo zjištěno, že je nedostatek ložního prádla a plášťů a kalhot pro lékaře a personál. Je malá spolupráce mezi ředitelem ústavu prim. Dr. Dvořákem a správcem. Že topiči mají špatnou pracovní morálku a lajdačí, zahradník tu sice je, ale nezahradníčí. Místo toho je na vrátnici a obsluhuje telefon. Ani skleník na zeleninu není využit a leží ladem (proč?). Pacienti i personál si stěžují na nedostatek zeleniny ve stravě, zelenina se kupuje a takto si my ani vláda hospodaření nepředstavuje. Nebyla upravena zahrada ani nádvoří.“ (30).

V roce 1947 zde již byli jen čeští lékaři v počtu 10. Ošetřovatelský personál nemocnice pravděpodobně dávala dohromady jednak povinnými umístěnkami, které dostávaly čerstvé absolventky ošetřovatelských škol tak náborů, které hlásaly, že k pracovnímu úvazku nabízejí lékařům a sestrám volné byty a domy, kterých byl po odsunutých Němcích v celém pohraničí dostatek. Dále fungovala při nemocnici ubytovna pro zaměstnance. Zvláště byla pro lékaře a zvláště pro sestry⁹. Nejbližší ošetřovatelská škola pro jablonecký region do roku 1945 se nenacházela v kraji, nýbrž až ve 100 km vzdálené Praze či Hradci Králové. Podrobnému vzdělávání sester v jabloneckém regionu věnují zvláštní kapitoly (37; 47; 17).

Součástí nemocnice se stalo v roce 1946 plicní sanatorium nacházející se v budově původního starobince v Turnovské ulici (starobinec byl přesunut do původního Glettlérova sanatoria v Pasekách). Důvodem k založení plicního

---

⁹ Budova ubytovny dnes v areálu nemocnice již nestojí, jednalo se o dvoupodlažní budovu v místech dnešních garáží pro záchrannou službu (53).

oddělení v těchto letech byl rozsáhlý výskyt tuberkulózy ve všech částech válkou zbídačené republiky. TBC se šířila rychle jako důsledek nekvalitní a nedostatečné výživy či vysokého pracovního nasazení. Řada obyvatel se vracela do svých domovů z koncentračních táborů a nucených prací v Říši. Velké množství z nich si domů přineslo rozsáhlé TBC nálezy. Péči zde zajišťovali 3 lékaři a kapacita činila 160 lůžek. Mezi povinnosti lékařů tehdy patřila i pravidelná denní kontrola pokrmů podávaných pacientům. Ročně prošlo léčebnou kolem 700 pacientů. I přesto za rok 1948 cca 30 osob nakažených tuberkulózou nemoci podlehl (37; 52; 60).

V sanatoriu se využívalo klasické konzervativní hygienicko - dietetické ftizioterapie. Podle Küsse tyto principy sanatorního léčení způsobily ve ftizeologii stejný obrat jako antiseptiky v chirurgii. Důležitý pro léčbu byl čistý, vlhký vzduch, tělesný a duševní klid, vhodná strava, vynechání alkoholu a striktní zákaz kouření. Co se týče farmakoterapie, účinný Streptomycin se dostal k pacientům až s koncem 40. let (61).

Léčebna patrně nebyla jedno z mnoha klasických strohých nemocničních zařízení. Pacienti měli k dispozici společenskou místnost, čítárnu, knihovnu, klavír, zavedený byl i rozhlas. Dle zdravotního stavu se pacientům povolovaly zdravotní vycházky do okolních lesů. Vřelé prostředí sanatoria dokládá i dopis tamního primáře MUDr. Krotila adresovaný v září roku 1947 Radě Místního Národního výboru: *„V přicházejících zimních večerech chtěli bychom našim nemocným umožnit filmová představení a vhodným výběrem filmů dáti jim krásnou a ušlechtilou zábavu. Nemáme však dostatečných prostředků k zakoupení promítacího přístroje na úzký 16 mm film zvukový. Prosíme Vás proto snažně jménem našich nemocných, abyste nám, pokud Vaše prostředky dovolují, přispěli na zakoupení tohoto přístroje“* (62).

Jako sekundární prevenci čili včasné odhalení nemoci se používalo na Jablonecku snímkování ze štítu, kterým bylo možné zachytit většinu aktivních forem TBC. V 50. letech díky zavedení preventivního očkování dětí výrazně klesla dětská úmrtnost na TBC. V roce 1955 se snímkováním přestalo (pravděpodobně

kvůli vysokým dávkám RTG záření, kterých bylo třeba), a proto již městská kronika v roce 1961 hlásí, že TBC je opět na vzestupu. V roce 1961 byla Státní plicní léčebna vybrána mezi jednu z mála v republice, která zahájila léčbu novými antituberkulotiky. Svoji činnost plicní oddělení ukončilo roku 1968, kdy se do jeho prostor stěhuje gynekologicko - porodnické oddělení (54; 61; 35).

Se stabilizací politických poměrů a vypořádáním se s hrůzami proběhlé války, si nemocnice pomalu opět začala budovat své vyhlášené předválečné jméno. Kapacity zaměstnanců z řad lékařů i sester byly plně naplněny.

Z oddělení fungovalo v nemocnici pouze chirurgické, interní, gynekologicko - porodnické a pediatrické. V roce 1971 se mohla jablonecká nemocnice pyšnit vůbec první jednotkou intenzivní péče zřízenou ve svém zařízení. Byla otevřena koronární jednotka interního oddělení s kapacitou pro 5 pacientů. V těchto letech se již jevilo jako nutné zřídit oddělení, kde by neleželi pacienti v těžkém kritickém zdravotním stavu dohromady s ostatními pacienty. Pacienti zde mohli být pod trvalou EKG monitorací, která zaznamenávala případné závažné poruchy srdečního rytmu. Z dalšího přístrojového vybavení byl k dispozici pouze defibrilátor. Pacienti na ventilačních přístrojích se tehdy na koronární jednotce nevyskytovali tak jako dnes (34; 57).

Nezbytností jablonecké nemocnice bylo gynekologicko - porodnické oddělení, sídlící od roku 1965 v Turnovské ulici, které pomáhalo ke kontrolovaným porodům probíhajícím pod vedením lékaře a porodní asistentky, jelikož ještě na přelomu 40. a 50. let byly běžné tzv. domácí porody, které neustále zvyšovaly novorozeneckou úmrtnost. Později se hospitalizace rodiček v porodnici v povědomí společnosti zautomatizovala. Porodní asistentky zaměstnané na porodnici také vykonávaly dispenzární péči v domácím prostředí rodiček. Sestrám k tomu určeným bylo schváleno pro usnadnění práce používání vlastního motorového vozidla. Porodnice se přizpůsobovala všem novým trendům, např. již od roku 1985 podporovala systém rooming in (35; 21).

A v neposlední řadě poskytovalo péči i pediatrické oddělení, které bylo zřízeno v roce 1952 v budově v ulici Petra Bezruče. V počátcích byly pokoje pro dětské pacienty striktně nemocniční, stejný byl režim na oddělení. Rodiče mohli své děti navštěvovat pouze o víkendech v předem stanovených hodinách. Výjimkou byly pouze kojící matky, které mohly být s dítětem hospitalizovány. Po 5 letech od vzniku pediatrického oddělení byla zřízena při oddělení základní škola, která se věnovala dětským pacientům i v průběhu jejich hospitalizace (46; 74).

3.1 Vznik OÚNZ

S únorem 1948 a změnou politického režimu v tehdejší Československé republice vstoupil 7. září téhož roku v platnost zákon č. 219/1948 Sb. o Ústavech národního zdraví, který se týkal všech zdravotnických zařízení. Vznikl po vzoru Sovětského svazu, kde takto již zdravotnictví fungovalo. ÚNZ měly na starost poradenskou a preventivní činnost, zprostředkování ústavní a ambulantní léčebné péče. Tyto ústavy fungovaly na 4 úrovních: krajské ústavy národního zdraví (KÚNZ), okresní ústavy národního zdraví (OÚNZ), městské ústavy národního zdraví (MÚNZ) a závodní ústavy národního zdraví (38; 40).

Sjednocení zdravotnictví v Jablonci bylo provedeno na zkoušku a vzorově jako jedno z prvních okresů v republice 1. října 1951 ještě před jeho uzákoněním. Postupně zanikaly soukromé lékařské ordinace, Okresní nemocenská pojišťovna či léčebné fondy státních zaměstnanců. Vedením Okresního ústavu národního zdraví a vedoucím zdravotního odboru Rady ONV byl pověřen MUDr. Zdeněk Lehraus¹⁰ (39).

Pod jablonecký OÚNZ spadala odborná ambulantní střediska, ordinace závodních, školních a sportovních lékařů (těch bylo díky významné sportovní komunitě – atletika, běžecké a sjezdové lyžování či fotbal, na Jablonecku mnoho). Dále OÚNZ spravoval i všech 8 zařízení městských jeslí, kde byla poskytována

---

¹⁰ Primář chirurgického oddělení a ředitel v nedaleké nemocnici Tanvald od roku 1945 (za války působící jako chirurg v pražské nemocnici Na Bulovce) (34).

péče zdravotními sestrami kojencům od 3 měsíců do 5 let. Jeselská kapacita se až do druhé poloviny 80. let 20. století neustále zvyšovala (35).

3.2 Střední zdravotnická škola v Jablonci nad Nisou

Obrázek 7 Budova jablonecké SZŠ v Pivovarské ulici v roce 1905

Zdroj: SOKA Jablonec nad Nisou

Poměrná část ošetřovatelského personálu působící v jablonecké nemocnici získávala vzdělání právě na Střední zdravotnické škole v Jablonci nad Nisou, škole civilního typu, která zde působila v letech 1949 – 1966. Stejně tak žákyně školy navštěvovaly jabloneckou nemocnici v rámci svých odborných praxí, a také zde skládaly praktické maturitní zkoušky. Z tohoto důvodu považují za důležité, se o působení této školy ve své práci zmínit.

Vzdělávání sester pro jabloneckou oblast do roku 1949 zajišťovaly ošetřovatelské školy zřízeny za doby první republiky v hlavním městě Praze a Hradci Králové. Po válce byly zřízeny školy pro zdravotní sestry i v sousedním kraji – ošetřovatelská škola v Ústí nad Labem a Mostu (obě byly založeny v roce 1946) (17).

Škola, tehdy v začátcích pod názvem Vyšší škola sociálně zdravotní, byla založena v Jablonci roku 1949, pravděpodobně jako reakce na zvýšenou poptávku po ošetrovatelském personálu, kterého byl ve vysídleném pohraničí absolutní nedostatek, jelikož až do konce války funkci zdravotních sester a ošetrovatelek zajišťovaly sestry německé národnosti (44).

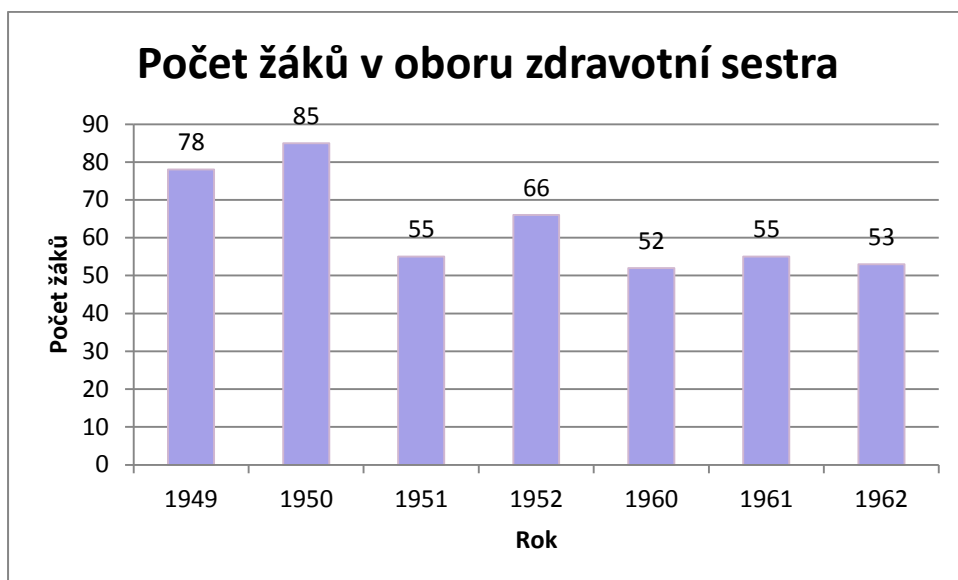
Škola vzniká v době, kdy vstoupil v platnost zákon č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství, kdy rodinné a sociální školy byly sloučeny s ošetrovatelskými, takže studenti získali jak všeobecné středoškolské vzdělání, tak i kvalifikační přípravu pro své budoucí zaměstnání (22).

SZŠ nejprve sídlila v prostorách původní školy pro ženská povolání v Kamenné ulici č. 4 jako Vyšší škola sociálně zdravotní. Jako pozůstatek po této ženské škole ještě na přelomu 40. a 50. let zdravotní škola nabízela kurzy šití, které byly hojně navštěvované. Škola tedy pravděpodobně disponovala plně vybavenými učebnami se šicími stroji, které postupně musely ustoupit potřebám demonstračních učeben pro výuku ošetrovatelské techniky (42; 43).

V roce 1953 byla škola sloučena s Vyšší zdravotní školou oční optiky a přemístěna do budovy v Pivovarské ulici č. p. 15, kde fungovala až do svého konce. Obor oční optik na jablonecké zdravotnické škole byl vůbec jako jeden z prvních oborů oční optiky vyučovaný v České republice. Kromě oboru oční optik (v 60. letech bylo studium tohoto oboru možné jak v denní tak dálkové formě) a zdravotní sestra, škola od roku 1956 do r. 1959 nabízela večerní studium pro zdravotní sestry (44; 45).

Škola v průběhu let dle výnosů Ministerstva měnila své názvy, od roku 1949 Vyšší škola sociálně zdravotní, v roce 1950 se změnila na Vyšší zdravotní školu, v letech 1955 - 1960 pak nesla název Zdravotnická škola, a to do roku 1961, poté se stala Střední zdravotnickou školou (44).

Graf 2 Počet žáků zdravotní školy ve všech ročnících oboru zdravotní sestra (43)

Průběh výuky v 50. a 60. letech byl velmi ovlivněn tehdejší politickou atmosférou a smýšlením, což dokládají zápisy z pedagogických rad. Mimo jiné vydávají svědectví o tom, na co se tehdy nejvíce kladl u žáků důraz: účast na spartakiádách a počet odpracovaných hodin na brigádách v nemocnici (spočívaly například v asistenci při očkování proti TBC v ÚNZ či v šití zavinovaček pro jesle), sběr bylin, aktivní členství v Československém svazu mládeže a Československém Červeném kříži. Hodnotila se i tzv. morální politická uvědomělost a v mnoha zápisech ředitel pedagogy nabádal, aby si více všímali politických projevů žáků a žáky v této aktivitě podporovali. Teprve až na jednom z posledních míst v hodnocení žákyň byl vztah k práci v nemocnici a jejich aktivita tamtéž (43).

Ubytování mimo jabloneckým žákům nabízel internát (t. č. žákovský domov) v Liberecké ulici č. p. 15, který byl vyhrazen pouze pro žáky zdravotní školy – tedy pro oční optiky a zdravotní sestry. Jaký režim na internátě pro žáky fungoval, žádný ze zdrojů neuváděl (43).

Na škole se napříč všemi roky studia vyučovaly tyto předměty: jazyk český a ruský, dějepis, občanská nauka a politická ekonomie, matematika, psychologie a pedagogika, právní nauky, branná a tělesná výchova, pathologie, nauka o lécích, choroby vnitřní a chirurgické, dietetika, nauka o dítěti, choroby ženské

a porodnictví, choroby infekční, duševní, krční, nosní a ušní, oční, kožní a pohlavní, orthopedie, ošetřovatelská technika, veřejná zdravotní péče, praktický výcvik, tělesná výchova a fyziologie. Vyučujícími pro odborné předměty byli převážně externí učitelé, tedy lékaři z jablonecké nemocnice (45; 21).

Často byl v průběhu 50. let na pedagogických radách projednáván nedostatek učebnic a dalších učebních pomůcek pro výuku. Permanentní nedostatek učební literatury byl pravděpodobně celorepublikový. Tento fakt dokládá zpráva pro kolegium ministra zdravotnictví ze září 1956. Pravidelně byl vydáván seznam schválených a tudíž vhodných a politicky nezávadných učebnic ale i seznam nevhodných a neschválených učebnic pro studium (43; 52).

Pro tzv. praktický výcvik byly v tehdejší OÚNZ Jablonec zřízeny 3 školní stanice: chirurgické oddělení s 18 lůžky, interní oddělení s 19 lůžky a dětské oddělení s 15 lůžky. Instruktorky se podílely na praktické výuce jak na odděleních, tak v demonstračních učebnách ve škole. Některé sestry ze školních stanic si později musely dodělat pedagogické minimum pro vedení žákyň (21; 47).

Dle zpráv o průběhu maturitních zkoušek z května 1962 se skládaly maturitní zkoušky z chirurgie, chorob vnitřního lékařství, ošetřovatelské techniky, organizace zdravotnictví, českého a ruského jazyka. U praktické maturitní zkoušky se hodnotila příprava, organizace práce, odborná zdatnost a pohotovost, hospodárnost a styk s nemocným. Konaly se na oddělení interním, chirurgickém a gynekologickém OÚNZ Jablonec nad Nisou pod vedením školních instruktorek, sester a odborného lékaře z OÚNZ. Lékaři také zkoušeli při teoretických maturitních zkouškách z interny a chirurgie. V letech působení školy to převážně byli primáři – MUDr. Svoboda za interní oddělení a MUDr. Dvořák za oddělení chirurgie (45).

V průběhu fungování školy podle zápisů z pedagogických rad se škola potýkala s nedostatkem odborných učitelů. Například ve školním roce 1952/1953 byly na škole kromě ředitelky pouze 2 učitelské síly. Pro určité

odborné předměty (např. Organizace zdravotnických ústavů či Fyziologie) nebylo vůbec možné sehnat vyučující, takže těmto předmětům v některých školních rocích nebylo vyučováno. Oproti tomu externích vyučujících bylo celkem 21, jednalo se převážně o lékaře z jablonecké nemocnice, se kterými ale podle zápisů bylo velmi těžké spolupracovat, jelikož byli velmi vytíženi svojí vlastní prací na oddělení. Do hodin nedocházeli přesně a hodnotili velmi mírně. Občas se vyskytovaly drobné problémy i ve spolupráci s lékaři a sestrami na školních stanicích v nemocnici, jak uvádí zápisy: „*Na některých odděleních či střediscích se lékaři a sestry věnují málo výchově a výuce žákyň*“. A jak už tomu bývá, i tehdy se stávalo, že žákyně zařazovali na podřadná místa, např. do kartotéky, a to mnohdy před samotnými závěrečnými maturitními zkouškami (43; 45).

Svojí činnost zdravotnická škola ukončila k 30. červnu 1966. Obor oční optik, o který byl podle počtu uchazečů po celou dobu velký zájem, se přesunul na SZŠ do Brna. Naproti tomu dle počtu uchazeček a obložnosti jednotlivých ročníků pro zdravotní sestry je patrné, že zájem o obor na této škole upadal. Okolnosti uzavření školy nebylo možné dohledat, žádný ze zdrojů důvod neuváděl. V budově v Pivovarské ulici byla poté zřízena základní devítiletá škola, která je v těchto místech i v současné době (21; 45).

3.3 Střední zdravotnická škola v Liberci

Obrázek 8 Budova liberecké SZŠ v Kostelní ulici ve 2. polovině 20. století

Zdroj: Archiv SZŠ a VOŠ Liberec, p. o.

Výuku v jabloneckém regionu po zrušení jablonecké SZŠ v roce 1966 nadále zajišťovala Střední zdravotnická škola civilního typu v Liberci Kostelní ulici č. p. 9. Vzdělávání budoucích zdravotnických pracovníků probíhá na této škole i v současné době. Dle personálních spisů nemocnice lze potvrdit, že mnoho z jejich zaměstnanců získalo odbornou způsobilost k výkonu zdravotnického povolání na liberecké SZŠ, proto ve stručnosti uvádím i její historii (21).

Od roku 1945 v budově fungovala Odborná škola pro ženská povolání, zda ale již v těchto letech disponovala zdravotnickou větví pro výchovu zdravotních sester nelze potvrdit. Přesný rok, kdy se na škole započalo s výukou zdravotních sester, není možno s přesností určit, jelikož zdroje se v tomto údaji rozcházejí¹¹ (48).

Výuka probíhala v podobném duchu jako na již zmiňované jablonecké zdravotní škole. Předměty se měnily spolu s měnícími se školními osnovami

---

¹¹ Almanach vydaný vedením SZŠ ke 200. výročí budovy školy z roku 2011, uvádí rok 1955. Almanach liberecké SZŠ z roku 1987 uvádí rok 1949. Sborník jubilejního pracovního sjezdu diplomovaných sester vydaný v Praze Zemskou ošetrovatelskou školou, konaný v roce 1947, uvádí rok vzniku školy 1945 (49; 48; 17).

a stejně tak docházelo i k neustálým změnám v oficiálních názvech školy. Od roku 1945 byla známá jako Odborná škola pro ženská povolání a to až do roku 1949, kdy se mění na Vyšší školu sociálně zdravotní. Dalšího přejmenování se dočkala v roce 1953 již jako Vyšší zdravotnická škola, v letech 1954 - 1961 pak nesla název Zdravotnická škola a od roku 1961 byla škola přejmenována na dnes již ustálený název Střední zdravotnická škola, ke které v roce 1996 přibyla i Vyšší odborná škola zdravotnická (44; 49).

V průběhu let s drobnými obměnami škola nabízela mnoho oborů: dětská sestra, porodní asistentka, zdravotní sestra, diplomovaná sestra, asistent hygienické služby, pěstounka, sanitární pracovník či zubní laborant. Některé obory bylo možno studovat jak v prezenční, tak kombinované formě či obor zdravotní sestra byl veden v určitých letech jako dvouleté abiturientské studium (49).

Obrázek 9 Návčik praktických dovedností v odborné učebně liberecké SZŠ ve 2. polovině 20. století

Zdroj: Archiv SZŠ a VOŠ Liberec, p. o.

Obrázek 10 Pomůcky pro demonstrační učebny v 2. polovině 20. století

Zdroj: Archiv SZŠ a VOŠ Liberec, p. o.

Výuka se jako i na jablonecké SZŠ neobešla bez ideologických požadavků tehdejšího režimu. Nezbytností byla pravidelná účast žáků na pracovních brigádách a plnění předmětu Výrobní praxe, v rámci které žákyně absolvovaly povinnou praxi v liberecké Textilaně, aby poznaly, jak tvrdě musí dělníci pracovat. Odborným předmětům jako je somatologie, patologie, chirurgie atp. vyučovali lékaři z liberecké nemocnice¹². Vlastní praktická výuka probíhala na všech odděleních tehdejšího OÚNZ Liberec pod vedením odborných učitelek, které na normalizační období strávené na škole vzpomínají takto: „*Vztahy mezi školou a nemocnicí byly ideální. Byli jsme vážené a uznávané odbornice, těšily jsme se vážnosti vedení i oddělení. Paní ředitelka velice dbala na naše vzdělávání. U nás bylo nejvíce vysokoškolaček ze zdravotnických škol v republice, prostě se o nás vědělo. Úroveň našich absolventek byla známa, doc. Staňková i prof. Pacovský nás dávali za vzor ostatním.*“ (44; 49; 50).

---

¹² Liberecká nemocnice byla otevřena v dubnu roku 1848 jako Štěpánská nemocnice (79).

Na vzdělávání budoucích zdravotnických pracovníků se škola podílí dodnes. Ve školním roce 2015/2016 nabízí tříletý obor ošetrovatel zakončený závěrečnou zkouškou, čtyřletý obor zdravotnický asistent zakončený maturitní zkouškou a tříletý obor diplomovaná všeobecná sestra zakončený absolutoriem. Studentky dochází na praktickou výuku jednak do Krajské nemocnice Liberec a. s., ale i do Nemocnice Jablonec nad Nisou, p. o. Vyučující odborných předmětů se pravidelně podílejí na publikační činnosti, na kontě mají již několik vydaných odborných učebnic. K roku 2011 od jejího založení, školu absolvovalo 5338 žáků, rozdělených do 196 tříd (49; 51).

3.4 Závodní školy práce pro zdravotní sestry

Po odsunu německých lékařů a ošetrovatelek se ještě prohloubil katastrofální nedostatek vzdělaného zdravotního personálu, způsobený uzavřením vysokých škol a nedostatkem škol pro ošetrovatelky. Bylo velmi málo personálu, který byl schopen pečovat o válkou zbídačené obyvatelstvo. Proto se přistoupilo ke zřízení ošetrovatelských škol v každém kraji (po roce 1945 tak vzniká ošetrovatelská škola jak v Jablonci nad Nisou tak i v nedalekém Liberci – oběma jsem výše věnovala zvláštní kapitolu). Avšak jak uvádí Kafková, nové kvalifikované sestry, které končily své studium ještě diplomovou zkouškou, pokryly sotva třetinu celkové potřeby kvalifikovaných pracovníků (17; 44).

Ve zprávě ze zasedání kolegia ministra zdravotnictví v říjnu 1952 byl konstatován fakt, že ve zdravotnických zařízeních po celé republice pracují střední a nižší zdravotničtí pracovníci s nejrůznější kvalifikací, anebo bez vůbec žádné kvalifikace. Proto byly stanoveny povinné doškolovací kurzy v závodních školách práce. Mnohá zdravotnická zařízení – jablonecký OÚNZ nevyjímaje přistoupila k organizování odborných krátkodobých kurzů pro nekvalifikovaný personál, který se rekrutoval z řas elévek, pomocnic, absolventek rodinných škol ale i dělníků (55).

Doškolovací kurzy probíhaly ve 2 stupních. Doškolovací kurz I. stupně museli absolvovat zdravotničtí pracovníci bez kvalifikace, kteří ale pracovali

minimálně 1 rok v oboru. Po absolvování kurzu se stávali pomocným zdravotnickým personálem. Kurz II. stupně byl určen pro již stávající pomocné střední zdravotnické pracovníky (čímž byly myšleny pomocné zdravotní sestry, pomocné dětské sestry, pomocní rehabilitační pracovníci, charitní ošetřovatelky – všichni taktéž bez řádného vzdělání na ošetřovatelských školách, pouze s absolvovaným kurzem I. stupně atp.) a zdravotnické pracovníky bez předchozí kvalifikace (nejčastěji s absolvovanou základní školou), kteří pracovali v oboru po dobu alespoň 3 let. Z těchto absolventů se poté stávali plnohodnotní zdravotničtí pracovníci (zdravotní sestry, dětské sestry atp.) (55).

Kurzy probíhaly pod záštitou ministerstva zdravotnictví a byly organizovány Krajským zdravotním referátem Národního výboru. Kurzy bývaly zpravidla 6 měsíční. Všichni účastníci kurzů byli zaměstnanci jablonecké nemocnice a nebylo povinností se při absolvování kurzu zavázat nemocnici na určité pracovní období, nebyla tak častá fluktuace zdravotnického personálu jako dnes. Vstup do kurzu nebyl ničím limitován, zapsání do kurzu většinou doporučovali zaměstnanci z personálního oddělení a za výuku se neplatilo. Výuka probíhala 2 krát týdně a zajišťovali ji pouze lékaři jablonecké nemocnice. Vyučovalo se napříč všemi medicínskými obory – od interny, chirurgie, ortopedie až po pediatrii či ORL. Praktická výuka neprobíhala, stejně tak nácvik odborných výkonů (odběry, cévkování atd.). Vyučovalo se v malé přízemní budově v areálu nemocnice (mezi pamětníky známá pod názvem „Klub“), kde se povětšinou konaly přednášky a kulturní setkání pro zaměstnance. V současné době tato budova již nestojí. Doškolování končovalo teoretickou a praktickou zkouškou skládanou před odbornou komisí, kde byli zastoupeni jak lékaři, tak zástupci NV (17; 53).

Výuka v závodní škole práce v jablonecké nemocnici a na Vyšší zdravotní škole v Jablonci nad Nisou probíhala nezávisle na sobě. Období fungování závodní školy práce nelze s přesností určit. Avšak dle výnosů ministerstva a potvrzení o absolvování kurzů z roku 1952 se dá soudit, že tento rok

se s doškolováním v nemocnici započalo. Činnost pravděpodobně škola ukončila k roku 1955, podle výpovědi absolventky z roku 1955 (53; 21; 45).

Absurditu vzdělávání tehdejší doby mohu doložit na konkrétním případě: V personálních spisech jsem dohledala osobní výkaz sestry, která nejprve absolvovala v roce 1952 půlroční kurz pro pomocné zdravotnické pracovníky (čili doškolovací kurz I. stupně), na který navázala půlročním kurzem II. stupně pro zdravotní sestry (oba kurzy pořádala jablonecká nemocnice). Dříve byla zaměstnána jako dělnice v závodech Jednota a Elektro Praga. Po absolvování těchto kurzů po dobu 7 let zastávala funkci vrchní sestry na chirurgickém a později na plicním oddělení jablonecké nemocnice (21).

Souběžně se závodní školou práce, nabízela jablonecká Vyšší zdravotní škola od roku 1956 i večerní studium pro zdravotní sestry (45).

3.5 Politická atmosféra na pracovišti

Obrázek 11 Účast zaměstnanců nemocnice na prvomájovém průvodu v roce 1972

Zdroj: Kronika pediatrického oddělení Nemocnice Jablonec nad Nisou

Často se zapomíná na to, jak komunistický režim silně působil i na zaměstnance ve zdravotnictví. „Sestry pamětnice“ mnohdy vzpomínají právě na to, jak jejich „politické“ počínání i v soukromém životě ovlivňovalo vztahy na pracovišti a následně i možnost jejich dalšího vzdělávání. Proto stručně uvádím několik zajímavostí a skutečností, které se v letech totality v jablonecké nemocnici odehrávaly.

Jablonecká nemocnice měla jako ostatní OÚNZ v republice svoje kádrovací oddělení s příslušnou komisí. Ta pravidelně kontrolovala a prověřovala jednotlivé zaměstnance, schvalovala výjezdy na mezinárodní studijní pobyty u lékařů a politicky prověřovala každého nového zaměstnance. Personální spisy z totalitních let obsahují „nezbytné“ kádrové dotazníky (později nazývané komplexní hodnocení), jehož součástí byl například postoj občana k okupaci sovětskými vojsky v srpnu 1968. Projevený nesouhlas s tzv. „bratrskou pomocí“ představoval prakticky konec jakékoliv kariéry. Dokumentace přiložená k jednotlivým personálním spisům potvrzuje, že pokud se jednalo o zvyšování platu, jedním z kritérií, ke kterému se mohlo také přihlížet, byla i tzv. „aktivní účast v politickém životě“, což mohlo znamenat například místo funkcionáře ve Zdravotním odboru KSČ (21).

Například v březnu 1968 se mnoho jabloneckých lékařů a sester zúčastnilo akce namířené proti KSČ. Pořádaly se časté schůze, kde při příchodu zdravotníci dostali seznam komunistů, ve kterém měli přeškrtnout ty funkcionáře, se kterými nesouhlasí, aby ve vedení OÚNZ dále zůstávali. Ustanoven byl i prozatímní výbor samostatného svazu lékařů a sester. Dle značného množství ukončených úvazků v letech 1968 - 1969 se dá soudit, že okolnosti srpna 1968 znamenaly i pro jabloneckou nemocnici úbytek zaměstnanců jak mezi kvalitními lékaři tak středními zdravotnickými pracovníky. Díky uvolněné politické atmosféře po doznívajícím Pražském jaru, mnozí ze zaměstnanců OÚNZ emigrovali do tehdejšího západního bloku. Někteří dostali povolení pro vycestování za účelem studijního pobytu či výjezdní doložku pro letní dovolenou. Jak je

všeobecně známo, období druhé poloviny 60. let znamenalo pouze krátkou dobu uvolnění a naděje, které měly následovat dlouhé roky tvrdé normalizace (41; 21).

Každoročně se udělovaly tituly Brigád socialistické práce. Velmi přísně se sledovala i politická angažovanost, účast na průvodech 1. máje. Většina zaměstnanců byla členy Revolučního odborového hnutí, díky němuž získávala slevové poukazy na rekreace, odbor pro ně organizoval nejrůznější společenské akce v podobě oslav Mezinárodního dne žen atp. (57).

Každý nový zaměstnanec OÚNZ musel skládat tzv. slib zaměstnance. Slib zněl následovně: *„Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice, jejímu lidově demokratickému zřízení, jejímu prezidentu a její vládě, že budu zachovávat zákony a nařízení Československé republiky, že budu své povinnosti plnit pilně, svědomitě a nestranně, zejména že budu poslušen příkazů vedoucích, že budu přísně zachovávat mlčenlivost v úředních věcech a že při veškerém svém jednání budu mít na zřeteli jen zájmy služby a prospěch republiky a jejího lidu.“* (21).

3.6 Nerealizovaný projekt výstavby nové nemocnice na Dolině

Obrázek 12 Projekt výstavby nové nemocnice v areálu na Dolině, nedatováno

Zdroj: SOkA Jablonec nad Nisou

V 70. letech se čím dál více hovořilo o tom, že areál nemocnice vystavený v roce 1893 je zastaralý, neodpovídá současným trendům, rozkládá se na několika od sebe vzdálených místech (viz. porodnice a dětská nemocnice) což pracovníkům neustále stěžovalo péči o pacienty. Tuto nesnadnou situaci potvrzuje „sestra pamětnice“, která byla v 60. letech v nemocnici zaměstnána jako instrumentářka: *„Často mě volali na porodnici, že je akutní sekce, abych přijela odinstrumentovat. Ještě jsme sekci ani nedokončili a už telefonovali z nemocnice, ať se co nejrychleji vrátím, že mají na sále akutní příjem“*. Dále se zaměstnanci museli potýkat s malými prostory operačních sálů a zastaralostí technického zázemí zdravotnického zařízení (47; 35).

Tuto situaci měl změnit návrh na výstavbu nové nemocnice v areálu na Dolině, který se na scéně objevil na počátku roku 1972. Nemocnice měla čítat na 530 lůžek rozmístěných po 6 odděleních. Součástí areálu měl být heliport a dostatečný počet parkovacích míst. Zahrnuta byla i výstavba polikliniky s 64 pracovišti, několik bytových panelových domů a individuální výstavba rodinných domů. Celkové náklady se měly vyšplhat k téměř 300 milionům Kčs (63).

Jak říká tehdejší ředitel nemocnice MUDr. Otto Kadlec, který zastával funkci ředitele v letech 1968 - 1976: *„Navrhovaný projekt tehdy vycházel ze zkušeností v cizině a zahrnoval moderní trendy tehdejšího zdravotnictví na evropské úrovni.“* (63).

Z projektu výstavby nové nemocnice nakonec sešlo. Jednalo se o souhru „kádrových problémů“ tehdejšího vedení OÚNZ, chybějící infrastruktury vedoucí do míst Doliny. Svojí roli sehrál i fakt, že v době kdy se měl projekt realizovat, se začal ve velkém těžit uran nedaleko České Lípy, takže finance potřebné pro výstavbu nové nemocnice se použily tam (63; 64).

3.7 Výstavba nových nemocničních pavilonů

Rekonstrukce, modernizace a i dlouho očekávaná výstavba nových pavilonů nemocnice ve stávajícím areálu přišla až s pádem železné opony. Čekalo

se na ní mnoho let, od roku 1893, kdy byla nemocnice postavena, nedošlo k výstavbě žádných jiných moderních pavilonů (i přesto, že ve hře byl již zmiňovaný projekt výstavby areálu nemocnice na Dolině). Cílem bylo sjednotit zdravotnické zařízení nejlépe tak, aby všechna oddělení byla pod jednou střechou, pro personál i pacienty snadno dostupnější.

Výstavba nových pavilonů byla oficiálně zahájena v červnu 1990. Na základní kámen pavilonu chirurgicko – interního (pavilon B) poklepal „symbol“ Sametové revoluce, tehdejší prezident Václav Havel. Tento pavilon se slavnostně otevřel v březnu roku 1994 (pavilon B), tentokrát za přítomnosti manželky prezidenta, první dámy Olgy Havlové a poslanců Parlamentu České republiky. Budova čítala na 80 interních, 70 chirurgických (se 4 operačními sály) a 24 urologických lůžek. Dále zde bylo nově otevřeno ARO s 5 lůžky, některé ambulance, RTG pracoviště a sterilizace (35; 40; 39).

Další etapou byla výstavba pavilonu ortopedie v roce 1995 (pavilon A), kam bylo později připojeno i ORL. O rok později se vystavil nový pavilon kuchyně, prádelny a ústavní lékárny (pavilon E). V roce 1998 následoval pavilon diagnostický s rentgenem, patologií, laboratoří, ambulantní a lůžkovou rehabilitací (pavilon C1). Leden 2000 přinesl nové pediatrické oddělení (pavilon C2), které se přestěhovalo z budovy v ulici Petra Bezruče, kde fungovalo od roku 1930. Realizace projektu byla dovršena v roce 2001 vybudováním pavilonu interny (pavilon D). V květnu 2002 proběhlo poslední sestěhování, které spočívalo v přesunu gynekologicko – porodnického oddělení (pavilon B) z prostor v Turnovské ulici, kde působilo od roku 1968. Rok 2013 přinesl nový pavilon (F), ve kterém sídlí pracoviště onkologické ambulance, které se do areálu nemocnice přestěhovalo z nevyhovujícího detašovaného pracoviště v Liberecké ulici (35; 40).

Mezitím se v roce 1991 rozpustil ÚNZ a vznikly tak následující instituce: Nemocnice s poliklinikou Jablonec nad Nisou, Nemocnice s poliklinikou Tanvald a Poliklinika Železný Brod, lékárenská služba, Léčebna dlouhodobě nemocných, Okresní hygienická stanice. Současně se zánikem OÚNZ zanikla státní zdravotní služba a bylo zavedeno všeobecné veřejné pojištění (35).

4. Současnost jablonecké nemocnice

Obrázek 13 Letecký pohled na areál nemocnice, nedatováno

Zdroj: Nemocnice Jablonec nad Nisou

Nemocnice si v průběhu let vybudovala svoje místo jak ve městě, tak v přilehlém regionu. Dle výsledků činnosti jablonecké nemocnice za posledních 27 let od revoluce se domnívám, že nemocnice je dnes kvalitní, moderní a neustále se vyvíjející pracoviště, které poskytuje velmi dobrou péči o pacienty. I přesto že ve své blízkosti má velkou konkurentku– Krajskou nemocnici Liberec, a. s. O kvalitě zařízení svědčí i fakt, že jablonecká nemocnice rok od roku rozšiřuje svojí působnost oproti ostatním nemocnicím v regionu (např. nemocnice Tanvald, Frýdlant, Semily, Turnov), které svá oddělení postupně zavírají a ruší, čímž stahují počet aktivních pracovišť na minimum.

Stále probíhají rekonstrukce nemocničního areálu, z dotací i vlastních zdrojů nemocnice financuje nákup nového vybavení, mezi nímž je i pořizování nových medicínských přístrojů, kterým bylo např. v roce 2015 nové CT (39).

Výroční zpráva nemocnice za rok 2015 uvádí, že má nemocnice celkem 813 zaměstnanců z toho 131 lékařů a 340 sester a porodních asistentek,

129 sanitářů a ošetřovatelek, 32 fyzioterapeutů, 20 zdravotních laborantů, 15 radiologických laborantů a zbytek tvoří dělníci, THP a jiní odborní zaměstnanci jako sociální pracovníci, ergoterapeuti atp. (65).

Na celkem 16 odděleních bylo za rok 2015 hospitalizováno 15719 pacientů s průměrnou ošetřovací dobou na akutním lůžku 5,0 dne. Bylo provedeno na 6671 operačních výkonů a proběhlo 1357 porodů (65).

Ředitel nemocnice MUDr. Vít Němeček, MBA ve výroční zprávě nemocnice z roku 2015 potvrzuje, že nemocnice má odpovídající počet a strukturu pracovníků, stejně tak si nemocnice mohla dovolit navýšení platů. Což v současné době, kdy se většina nemocnic v republice potýká s alarmujícím nedostatkem ošetřovatelského personálu, je více než vypovídající o kvalitě a dobrém pracovním prostředí (65).

4.1 Vzdělání nelékařských zdravotnických pracovníků dnes

Obrázek 14 Specializace ošetřovatelského personálu k roku 2015

Zdroj: Výroční zpráva Nemocnice Jablonec nad Nisou 2015

Uvedený Obrázek 15 ukazuje graf publikovaný ve výroční zprávě nemocnice z roku 2015, který zachycuje celkový počet ošetřovatelského personálu a jejich odbornou způsobilost k výkonu povolání. Převážná většina sester pracuje bez odborného dohledu (celkem 152 sester) či bez odborného

dohledu a navíc se specializovanou způsobilostí (celkem 163 sester). V celkovém počtu těchto 315 sester jsou zahrnuty sestry s následujícím vzděláním:

- Vysokoškolské (bakalářské obory – Ošetřovatelství či Porodní asistence, navazující magisterské obory – Management a řízení v ošetřovatelství, Intenzivní péče, Ošetřovatelství ve vybraných klinických oborech)
- Specializační studium (Intenzivní péče, Ošetřovatelská péče v pediatrii, Intenzivní péče v porodní asistenci, Perioperační péče atd.) dle nařízení vlády č. 32/2010 Sb. o vzdělávacích programech specializačního vzdělávání pro NLZP
- Vyšší odborná zdravotnická škola (Diplomovaná všeobecná sestra, Diplomovaná sestra pro intenzivní péči či Diplomovaná porodní asistentka)
- Střední zdravotnická škola v oboru dětská sestra, ženská sestra, zdravotní sestra/všeobecná sestra¹³ (21; 65).

V nemocnici je v roce 2015 zaměstnáno pouze 34 zdravotnických asistentů a 129 sanitářů pracujících pod přímým vedením (65).

Co se týče pedagogické činnosti, sestry z většiny oddělení se podílejí na praktické výuce studentů VŠ, VZŠ a SZŠ (73).

Všechny sestry zaměstnané jabloneckou nemocnicí podléhají vyhlášce číslo 423 z roku 2004 Sb. o povinném kontinuálním celoživotním vzdělávání, kdy si prohlubují svoje odborné znalosti. Ať již formou specializačního nebo vysokoškolského studia, certifikovaných kurzů, publikační činnosti či aktivní/pasivní účastí na odborných konferencích, seminářích.

Se sesterským tématem v dnešní době bezesporu souvisí i tolik diskutovaná ošetřovatelská dokumentace a ošetřovatelské standardy. Standardy ošetřovatelské péče jsou zavedeny v nemocnici od roku 2003. V roce 2010 byly standardy upraveny spolu s novými požadavky na akreditaci nemocničních zařízení. V roce 1999 byly sestry zapojeny do projektu PHARE na klinice

---

¹³ Název profese zdravotní sestra je v 90. letech nahrazen termínem všeobecná sestra (22).

v Hoyerswerdě v Německu, jejímž cílem bylo sestry seznámit se zaváděním ošetrovatelského procesu a jeho dokumentací do praxe (67; 72; 73).

4.2 Česká asociace sester – region Jablonec nad Nisou

Obecně ČAS sdružuje sestry různého zaměření. Byla založena roku 1991 a o 9 let později byla sloučena s Českou společností sester, která vyvíjela podobné aktivity jako ČAS. V současné době je asociace nejsilnějším reprezentantem českých sester, jejíž zástupci se účastní všech důležitých jednání, týkajících se tvorby legislativních norem a jakýchkoli otázek spojených s činností, vzděláváním a povoláním sester. V čele stojí prezidium, které spolupracuje s jednotlivými sekcemi (např. sekce psychiatrických sester, instrumentárek) a regiony (viz. region Jablonec). Zároveň ČAS zavedla v květnu roku 2000 Centrální registr sester, který vede k permanentní kontrole celoživotního odborného růstu sester. Podle Staňkové mezi hlavní funkce a činnosti ČAS patří: *„Rozvoj ošetrovatelství jako oboru, dbá o další vzdělávání sester, podporuje vydávání odborných publikací, spolupracuje s institucemi, rozvíjí mezinárodní spolupráci sester.“* (68).

Pravidelnou sesterskou vzdělávací činnost na pracovišti dokládá fakt, že tvoří vlastní region Jablonec nad Nisou České asociace sester. Díky této aktivitě mohou sestry pohodlně plnit kreditní systém stanovený vyhláškou MZ ČR číslo 321/2008 Sb. přímo v jablonecké nemocnici (69; 70).

Regionální organizace České asociace sester v jablonecké nemocnici byla stanovena k únoru roku 1999. Počet registrovaných členů v roce 1999 činil 20, v roce 2005 už 53, v roce 2009 se vyšplhal k počtu 75. K roku 2015 je 35 sester, čili 11 % sester z celkového počtu zaměstnaných v jablonecké nemocnici, členkami ČAS pro region Jablonec (69).

K roku 2016 má sekce svojí předsedkyni, kterou je paní Věra Hauferová z centrálních operačních sálů, místopředsedkyni paní Lenku Kopeckou z chirurgické ambulance, tříčlennou revizní komisi a pokladníka. Výbor se pravidelně schází několikrát do roka. Členkami jsou sestry pracující napříč

všemi odděleními nemocnice, od operačních sálů, ambulancí po dokumentační sestry (69).

Účast na školících akcích, seminářích či konferencích je vždy velmi vysoká a o akce mezi zdravotníky je enormní zájem. Na přednáškové činnosti se podílejí jak samy sestry zabývající se tématy týkajícími se jejich pracovišť, tak lékaři z jednotlivých oddělení, zástupci zdravotnických firem a další externí odborníci a specialisté. Průřezem 17 let působnosti regionální ČAS se dle aktuálnosti a potřeby na školících akcích, seminářích či konferencích zahrnula témata jako například léčba bolesti, oblast alternativní medicíny, paliativní péče, výživa, prevence pádů, inkontinence, dialýzy, tracheostomií, novinky v KPR, workshopy v hojení ran a péči o stomie. Členky se zabývají i otázkami etiky a komunikace, duševní hygieny a prevencí syndromu vyhoření či tématem zdravotnické dokumentace. Ze soudobých konferencí spádových pro celý Liberecký kraj uvádím namátkou proběhlé konference na téma Mezinárodní ošetrovatelské modely a koncepty péče, Harrachovské chirurgické dny, Celostátní pediatriká konference na téma Mezioborová spolupráce a kazuistiky v pediatrii či konference Nové trendy v ošetrovatelství a pedagogice (69; 81).

Členky se podílejí na organizaci oslav „Dne ošetrovatelství“, kdy se vyhlašují nejlepší zdravotníci nemocnice. Pravidelně se účastní schůzek se zástupci města, čímž se aktivně zapojují do zdravotní problematiky města, pořádají přednášky pro seniory a tělesně postižené. Pro veřejnost dále sestry pediatrického oddělení organizují 2x ročně akci „Těšíme se na miminko“, o které jsem více psala v kapitole Současnost jablonecké nemocnice – Pediatrické oddělení (69).

4.3 Jednotlivá oddělení

Pro představu přikládám Tabulku 2, která znázorňuje počet lůžek na lůžkových odděleních. Nemocnice dále sestává i z několika samostatných ambulantních a dalších provozů (gastroenterologie, onkologie, patologie, oddělení klinické biochemie a hematologie, radiodiagnostické oddělení, centrální

operační sály a sterilizace apod.) a v neposlední řadě z hospodářsko-technické zprávy (65).

Tabulka 2 Stav počtu lůžek k roku 2015 (71)

Oddělení	Počet lůžek
Chirurgické oddělení	77
Interní oddělení	79
Gynekologicko porodnické oddělení	37
Pediatrické oddělení	37
Anesteziologicko resuscitační oddělení	5
Ortopedické oddělení	25
Urologické oddělení	27
Otorinolaryngologické oddělení	10
Oddělení rehabilitace a fyzikální medicíny	19
Centrum doléčování a rehabilitace	30

4.3.1 Chirurgické oddělení

Oddělení sestává z 2 lůžkových stanic aseptické a septické chirurgie s 69 lůžky a z jednotky intenzivní péče s 8 lůžky. Součástí je i několik odborných ambulancí jako je chirurgická, plastická a estetická, poradna mamologická, cévní, traumatologická, kýlní a strumová či onkologicko – chirurgická poradna.

Ročně je prováděno na 2500 operačních výkonů nejčastěji z oblasti traumatologie, břišní chirurgie, roste i počet operací cévních a bariatrických. Od roku 1995 bylo oddělení určeno MZ ČR jako školící centrum pro laparoskopickou chirurgii III. stupně, které fungovalo několik let a bylo oprávněno vydávat certifikáty školeným lékařům. V oblasti laparoskopické chirurgie byly primářem školeny i sálové sestry. Školení probíhalo 2x do roka formou tematických přednášek pod vedením primáře MUDr. Vraného.

Jablonecká nemocnice bylo druhé zdravotnické zařízení v republice, ve kterém se s laparoskopickou operační metodou začínalo (71; 72).

4.3.2 Interní oddělení

Nová budova interního oddělení byla uvedena do provozu v roce 2001. Oddělení sestává z ambulance příjmové a ambulancí odborných jako je endokrinologická, hematologická, ambulance infekčních nemocí a tělovýchovného lékařství, kardiologická, nefrologická, neurologická, obezitologická či diabetologická poradna. Dále je zde ultrazvuková ambulance, která zajišťuje echografické vyšetření srdce, sonografické vyšetření karotid, tepen a žil končetin. Interna se může pyšnit i svým vlastním krajským osteocentrem, funkčním od roku 1995, které je společné pro celý Liberecký kraj.

Standardní oddělení jsou 2 o 61 lůžcích. V budově interny je dále jednotka intenzivní péče o 9 lůžcích, jejíž součástí je i jednotka intermediální péče též s kapacitou pro 9 pacientů. JIP a JIMP poskytuje péči pacientům s infarktem myokardu, iktem, srdečním či metabolickým selháním i na ventilační podpoře. JIP je vybavena nejmodernější technikou zajišťující monitorování a léčení kriticky nemocných pacientů. Jak na JIP tak na JIMP je možné telemetricky monitorovat pacienty s poruchou srdečního rytmu (71).

Lékaři se pravidelně účastní různých kardiologických, endokrinologických, nefrologických či osteologických kongresů. Oddělení od roku 2006 disponuje akreditací MZ ČR pro odborné vzdělávání (73).

4.3.3 Gynekologicko porodnické oddělení

Do areálu dnešní nemocnice z budovy v Turnovské ulici se přestěhovalo gynekologicko porodnické oddělení v roce 2002. Gynekologické porodnické oddělení čítá na 37 lůžek. Péče o rodičku je poskytována ve 3 porodních boxech s 1 porodní vanou, balony a speciálním lůžky umožňující více poloh rodičky během jednotlivých dob porodních. Dále se o matku pečuje v příjmové ordinaci s kardiokografem a ultrazvukem. Novinkou je telemetrický kardiograf, který

neomezuje rodičku v pohybu, tudíž v průběhu postupujících kontrakcí nemusí být pouze na lůžku (71).

Porodnice je otevřená i alternativním způsobům vedení porodu například na speciální porodnické stoličce, hydroterapie, aromaterapie, využití gymnastických míčů či relaxační hudby. Samozřejmostí je přítomnost rodinného příslušníka či jiné blízké osoby při porodu. Porodnice má svůj vlastní sekční sál. Součástí je oddělení šestinedělní podporující systém rooming-in (71).

Oddělení má urogynekologickou ambulanci, gynekologickou ambulanci a lůžkovou část gynekologie, která zajišťuje ve spolupráci s centrálními operačními sály malé a velké gynekologické operace (71).

Porodnice je vyhlášena organizováním vlastních předporodních kurzů pro těhotné a jejich partnery. Budoucí maminky se od sester dozvědí vše o kojení, správném tělesném vývoji a celkové péči o novorozence. Přítomni bývají i zástupci firem produkujících výživu, pomůcky, kosmetiku a další vybavení pro maminky a jejich děti (66).

4.3.4 Pediatrické oddělení

Oddělení je v hlavní budově od roku 2000, kdy se sem přestěhovalo z budovy v ulici Petra Bezruče. Disponuje 37 lůžky, z nichž JIP čítá lůžka 3 a novorozenecké oddělení má kapacitu pro 13 novorozenců. Zbýlých 21 lůžek je vyhrazeno pro kojence a větší děti, které mají právo na společnou hospitalizaci s rodičem. Novorozenecké oddělení se pyšní statutem Baby Friendly Hospital.

Spektrum diagnóz na oddělení je různé, od akutních onemocnění dýchacích cest, zažívacího traktu, diabetu, hypertenzi po děti s otravami a úrazy (71).

Sestry jsou edukovány v oblasti herní terapie. Na oddělení byla zakoupena loutka velikosti předškolního dítěte „Petruška“, díky které se dětské pacienty lépe připravují na různé odborné výkony. Loutka umožňuje názorné představení průběhu a přípravy výkonu. Je prokazatelné, že dítě se tak lépe na výkon psychicky připraví a následně ho i lépe zvládne. Na oddělení působí učitelky

speciální mateřské a základní školy zřízené při nemocnici, která s dětmi individuálně pracuje podle jejich věku (71; 74).

Na oddělení několikrát do týdne dochází zaměstnanci neziskové organizace Zdravotní klaun o. p. s., jejichž psychosociální program využívá humoru ve zdravotnictví, čímž zlepšuje celkový psychický a potažmo fyzický stav pacientů (75).

4.3.5 Anesteziologicko resuscitační oddělení

Lůžková část oddělení může poskytovat péči 6 pacientům s ohrožením životních funkcí, kterým je selhání dechové, srdeční, těžké úrazy či otravy. Pacienti jsou převážně na umělé plicní podpoře. Součástí je i příjmové lůžko ARO, kam dováží pacienta RZP.

Anesteziologickou část zajišťují lékaři a sestry na centrálních operačních sálech, kde ročně podají na 6000 celkových anestezií, zajišťují aplikaci regionální anestezie a porodní analgezie. Samozřejmostí jsou pravidelná anesteziologická konzilia prováděná u pacientů před plánovaným operačním výkonem. Pod oddělení spadá i ambulance chronické bolesti a výživová poradna pro parenterální a enterální výživu (71).

4.3.6 Ortopedické oddělení

V současné době má standartní ortopedické oddělení kapacitu pro ošetření 21 pacientů, jednotka intenzivní péče čítá na 4 lůžka, kam se umísťují pacienti po velkých operačních výkonech.

Ortopedie má svůj vlastní operační sál, kde se ročně provede na 800 operačních výkonů. Sál se nachází v bezprostřední blízkosti oddělení a JIP (71).

4.3.7 Urologické oddělení

Oddělení může poskytnout péči 27 pacientům, z toho 4 na pooperačním pokoji. Jeden pokoj je vyhrazen pro dětského pacienta s urologickým

problémem, se kterým může být v průběhu celé hospitalizace přítomen rodinný příslušník.

Urologické oddělení se pyšní celosvětovým prvenstvím z roku 2007 v operaci ledvinného nádoru laparoskopickou metodou. Mezi operační výkony prováděné na urologickém oddělení patří operační řešení stresové inkontinence a implantace TVT nebo TOT pásky, široké spektrum laparoskopických operací, resekce zhoubných nádorů ledvin tzv. Habibovým nožem, použití veškerých endoskopických urologických metod aj. (71).

4.3.8 Otorinolaryngologické oddělení

Otevřeno bylo v dubnu roku 2002. Standartní lůžkové oddělení je uzpůsobeno pro 10 pacientů. Oddělení má své vlastní audiometrické pracoviště a denní stacionář pro podávání inhalací. Dále ORL zajišťuje screeningové vyšetření sluchu u novorozenců. ORL provádí výkony jako je adenotomie, tonzilektomie, operace nosní přepážky či středouší na svém operačním sále. Ročně je prováděno kolem 800 operací. Od roku 2006 je zahájena při ORL oddělení činnost spánkové laboratoře, která monitoruje a diagnostikuje poruchy spánku ve spolupráci s interním oddělením (71).

4.3.9 Gastroenterologické oddělení

Oddělení funguje od května roku 2003. Gastroenterologické oddělení má pouze ambulantní provoz, bez samostatné lůžkové části, ale pacienti jsou v případě potřeby hospitalizováni na interním, chirurgickém či dětském oddělení.

Lékaři ve spolupráci se sestrami zajišťují široké spektrum endoskopických metod jako je gastrokopie, kolonoskopie, ERCP, využívá se i endoskopické léčby v případě polypektomií, slizničních resekcí, dilatací stenoz, extrakcí konkrémentů ze žlučových cest atd. Oddělení umožňuje 24 hodinovou pH metrii, zavádění intragastrických balonů při terapii obezity, podílí se na intervenčních výkonech (drenáže, punkce) a mnoho jiného.

Přístrojové vybavení je velmi moderní - např. videoendoskopy, ultrazvuk nejvyšší třídy včetně konečnickových sond, vybavení pro 24hodinovou pH metrii,

manometrii, laser k ošetření některých chorob zažívací trubice. Vzhledem k velkému spektru výkonů se na práci oddělení podílí větší počet specialistů (71).

4.3.10 Onkologické oddělení

Onkologie disponuje pouze ambulantním provozem, který se stal součástí nemocnice v roce 2006 a od září 2013 sídlí v nových prostorách přímo v areálu nemocnice.

Na oddělení je podávána chemoterapie, imunoterapie a podpůrná léčba. Probíhá zde dispenzarizace vyléčených onkologických pacientů. Součástí onkologie je též pracoviště, které se specializuje na terapii pomocí lymfodrenáží. Jednou z hlavních činností je ta konsiliární, která je určena především pacientům nemocnice Jablonec. Oddělení spolupracuje s komplexním onkologickým centrem Liberec a dále s národním onkologickým registrem, kde se zpracovávají data pacientů s nádorovými onemocněními (71).

4.3.11 Oddělení rehabilitační a fyzikální medicíny

Oddělení s dlouholetou tradicí, založené v roce 1972, zajišťuje základní rehabilitační péči v plném rozsahu. Je rozdělené na část ambulantní a část lůžkovou. Dále zabezpečuje rehabilitační péči pro pacienty ze všech oddělení nemocnice.

Oddělení je členěno na část fyzioterapeutickou, léčebnou rehabilitaci a hydroterapii. Z terapeutických postupů je využíváno laserterapie, magnetoterapie, elektroterapie, vakuové terapie a ultrazvuku. Pacientům je poskytnuta rehabilitační péče vysoké kvality, zaměstnanci jsou pravidelně školeni a absolvují kurzy v příslušné problematice (71).

4.3.12 Centrum doléčování a rehabilitace

Oddělení provozuje 67 lůžek následné péče. Má své odloučené pracoviště v nedalekém Tanvaldu, kde oddělení čítá na 37 lůžek a 5 lůžek může dle potřeby sloužit jako sociální lůžka.

Poskytovaná péče na oddělení je doléčování a rehabilitace po těžkých interních onemocněních, po úrazech a operacích, dlouhodobě se zde pečuje

o kožní defekty, dekubity, bércové vředy atp. Zdravotnický tým se stará i o onkologicky nemocné a umírající. Na péči se pravidelně podílí aktivizační pracovník, canisterapeut a ergoterapeut (71).

4.3.13 Oddělení klinické biochemie a hematologie

Oddělení klinické biochemie a hematologie funguje v nemocnici od roku 1960. Nepřetržitý provoz je tvořen klinickou biochemií, hematologií a krevním skladem. Analýzu plné krve, séra, plazmy, moče, punktátu či mozkomíšního moku provádí laboratoř jednak pro pacienty nemocnice, tak pro klienty ambulancí a odborných poraden soukromých lékařů z Jablonce a přilehlého okolí. Oddělení se může pyšnit několikrát obhájenou akreditací pro poskytování laboratorních vyšetření v klinické biochemii a hematologii ČSN EN ISO 15189:2013. Součástí oddělení je lipidová poradna, která se zabývá diagnostikou a terapií hyperlipoproteinémie (71).

4.3.14 Centrální operační sály a sterilizace

Nemocnice má celkem 6 operačních sálů rozdělených pro jednotlivé operační obory. Z toho 2 sály, ortopedický (superseptický určený pro náhradu kloubů) a sekční, jsou umístěny na příslušných odděleních. Zbylé sály jsou rozděleny dle typu prováděných výkonů a jejich septicity. Jedná se o sál aseptický, kde se provádí výhradně kostní operace, mezoseptický určený pro operace v oblasti břišní a poslední sál septický, v němž jsou prováděny výkony urologické a otorinolaryngologické.

Nezbytností je i oddělení sterilizace, které sterilizuje veškeré instrumentárium a prádlo pro celou nemocnici (71).

4.3.15 Patologické oddělení

Patologie provádí mikroskopické vyšetření tkání odebraných jak na jednotlivých pracovištích nemocnice, tak z odborných ambulancí Jablonce a přilehlého okolí. Mezi výkony, které oddělení vykonává, patří bioptické vyšetření perioperační, cytologické a nekroptické. Dále jsou zaměstnanci zajišťováni zdravotní pitvy (71).

4.3.16 Radiodiagnostické oddělení

Důležitým článkem nemocnice je radiodiagnostické oddělení, které za uplynulá desetiletí prošlo nesmírným vývojem. Oddělení funguje v nemocnici již od roku 1958, avšak v té době disponovalo pouze jedním rentgenovým zařízením. V současné době zajišťuje diagnostický servis díky bohatému přístrojovému vybavení jako je skiagraf, skiaskop, rentgen, magnetická rezonance, CT či mamograf (71).

5. Budoucnost jablonecké nemocnice

Jak jsem již výše uváděla, vývoj jablonecké nemocnice jde neustále kupředu, to znamená, že se s nemocnicí jako špičkovým medicínským zařízením dá počítat i v dalších desetiletích. Proto je nezbytné na tomto místě uvést výhledy do budoucnosti nemocnice, které má vedení v plánu a pravidelně je avizuje ve svých výročních zprávách a rozhovorech.

Realizace stavebních projektů je rozvržena do několika etap. Na prvním místě je vybudování pavilonu centrální jednotky intenzivní péče pro operační obory za 195 milionů korun, který by se měl nacházet mezi chirurgickým pavilonem a Hřbitovní ulicí. Do nového pětipodlažního pavilonu intenzivní medicíny by se tak měla přestěhovat kompletní lůžková část anesteziologicko-resuscitačního oddělení, jednotka intenzivní péče chirurgických oborů, kanceláře vedení nemocnice a inspekční pokoje lékařů a primářů (39; 40).

Uvolněním míst po ARO se tak vytvoří prostor pro vybudování nízkoprahové emergency a centrálního příjmu, které doposud v nemocnici chybí a svým způsobem ho supluje chirurgická ambulance. Uvolněním stávajících kanceláří vedení a lékařských pokojů vznikne celé patro pro nových 30 lůžek pro různé typy následné péče. V plánu je i kompletní rekonstrukce a zvýšení počtu centrálních operačních sálů se společným zřízením tzv. dospávacích pooperačních pokojů, rozšíření stávající gastroenterologické, gynekologické a urologické ambulance (40).

Realizací těchto stavebních projektů se zajistí vyšší výkonnost zařízení, ale i vyšší kvalita poskytované lékařské a ošetrovatelské péče (40).

6. Vývoj uniformy

K celkovému obrazu zdravotní sestry neodmyslitelně patřila a stále patří i jejich uniforma. Proto chci tuto krátkou kapitolu věnovat vývoji tohoto pracovního oděvu v jablonecké nemocnici.

K závratným změnám ve změně stylu a střihu uniformem ošetrovatelského personálu v průběhu let působení jablonecké nemocnice nedocházelo. Proto je výčet popisu jednotlivých uniform velmi stručný. Čerpala jsem z dobových fotografií ošetrovatelského personálu jablonecké nemocnice. Bohužel se mi nepodařilo dopátrat nic bližšího k civilním německým ošetrovatelkám, žádné dobové fotografie se nedochovaly, tudíž jsem nemohla zmapovat vývoj v jejich pracovním odívání, který by se bezesporu od toho českého lišil. Pokud v jablonecké nemocnici do roku 1945 pracovala nějaká diplomovaná sestra (ať již z české či německé ošetrovatelské školy), nemohu tuto skutečnost ani potvrdit ani vyvrátit, personální spisy, kde se uvádělo vzdělání dané osoby a dle toho se dalo odvodit, jakou uniformu nosívaly, jak jsem již v úvodu uváděla, se nedochovaly.

Jak vypadala uniforma, kterou nosívaly první sestry zaměstnané v jablonecké nemocnici, se dá vyvodit od pracovní uniformy Milosrdných sester řádu sv. Karla Boromejského. Sestávala z bílých šatů s bílým límečkem, bílého čepce, černého závoje a bílé pracovní zástěry, tak jak ukazuje Obrázek 15.

Obrázek 16 Uniforma Milosrdných sester Kongregace sv. Karla Boromejského v 1. polovině 20. století¹⁴

Zdroj: S laskavým svolením S. M. Fidelis z Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského

Zřízcenci oblékali kalhoty, vestu, sakový kabát a čepici. U žen pomocnic se služební oděv skládal ze sukňe a blůzy. Ostatní ošetrovatelský personál nosil ochranné pláště nebo empirové zástěry s rukávy v barvě bílé. Oděv diplomované sestry sestával ze světlých šatů s límcem, manžetami a bílé zástěry. Avšak v mnoha zařízeních se oděv lišil, nebyl jednotný (76).

Po válce se oděv ustálil a s drobnými změnami obstál až do 90. let 20. století. Uniforma zachycená na Obrázku 17 (v období komunismu užívaný termín pracovní oděv), představovala bleděmodré šaty, zpočátku zdobené naškrobeným bílým límečkem a pod ním připnutým odznakem „Sloužím lidu“. Přes ně se oblékala bílá zástěra a nesměl chybět čepce. Ten bylo zprvu nutné skládat do varhánků. Od toho se později upustilo a zapínal se pouze na 2 knoflíky či 1. V 70. letech ho nahradila tzv. téčka čili čepce skládané do tvaru T, které sestry nosily až do roku 1990. Byly prý více vzdušné než čepce předchozí, avšak

---

¹⁴ Fotografie je pouze ilustrační. Jedná se o práci boromejek v nemocnici v Mělnice. Konkrétní fotografie jabloneckých boromejek nebylo možné dohledat, avšak pracovní oděv měly stejný v jakémkoli zdravotnickém zařízení, kde se vyskytovaly.

stále dodržovaly základní tvar původního čepce. Zkrátila se délka šatů a zástěry, upustilo se od nošení povinných černých punčoch, místo kterých sestry oblékaly bílé podkolenky či obyčejné bílé ponožky. Vrchní sestry byly odlišeny tím, že jejich šaty měly bílou barvu. Přes ně samozřejmě také oblékaly bílou zástěru a do vlasů si připínaly bílý čepce. V 60. a 70. letech byl velmi populární tzv. kuli kabátek, který měl nahradit často objevovaný nešvar, kterým byly bílé pletené svetry, jež sestry nosily při přechodu mezi jednotlivými budovami, pokud bylo chladno na sesterně atp. Kuli kabátek byl oděv volného střihu z bleděmodrého flanelu (76; 77).

Podle vyprávění „sester pamětnic“ byl největším trápením původní uniformy právě pověstný čepce, který musel být vždy naškrobený, nikdy se nesměl odkládat (ani o nočních službách) a některým z nich se mnohdy špatně upravoval ve vlasech. Stejně jako dnes nesměly se nosit dlouhé, nalakované nehty, žádné šperky a rozpuštěné vlasy (57; 76).

Obrázek 17 Uniforma zdravotní sestry na pediatrickém oddělení v roce 1973

Zdroj: Kronika pediatrického oddělení Nemocnice Jablonec nad Nisou

V současné době oblékají všeobecné sestry, porodní asistentky a zdravotničtí asistenti v jablonecké nemocnici modré jednodílné šaty bez propínání s bílým límečkem či bílé kalhoty a modrou halenu s krátkým rukávem bez propínání s bílým límečkem, tak jak ukazuje Obrázek 18. Vrchní sestry jsou uniformou odlišeny, ty oblékají bílé jednodílné šaty či bílou halenu s krátkým rukávem s bílými kalhotami. Samozřejmostí je předepsaná pracovní obuv bílé barvy s pevnou patou a uzavřenou špičkou.

Co se týče pomocného zdravotnického personálu, ošetřovatelky a sanitářky mají pracovní oděv barevně odlišen – oblékají žluté šaty s bílým límečkem či žlutou halenu s bílým límečkem a bílými kalhotami.

Obrázek 18 Uniforma všeobecné sestry v roce 2015

Zdroj: Nemocnice Jablonec nad Nisou

Do konce letošního roku 2016 je v plánu dokončit příjem a distribuci nových sesterských uniforem. Sestávají z bílých kalhot a bílé haleny, jejíž lemování je zdobeno modrou stuhou.

Závěr

Cíl mé bakalářské práce byl splněn: zmapovala jsem historii a současnost ošetrovatelství a zdravotnictví v Nemocnici Jablonec nad Nisou, která doposud nebyla nikým jako celek zpracována a ve všech směrech prozkoumána. Sepsání historie konkrétního zdravotnického zařízení má v dějinách ošetrovatelství stále velkou mezeru, jelikož malá část historie u daných nemocnic je ucelena. Publikace směřují svoji pozornost spíše na údaje obecné, společné pro všechny české nemocnice.

Z textu je patrné, že činnost zdravotnických pracovníků více či méně ve všech obdobích velmi ovlivňovala politická situace a všeobecný vývoj českého státu, proto je činnost zdravotnických pracovníků vždy dána do kontextu s dějinnými událostmi. Práce odhaluje činnost zdravotníků na Jablonecku od samého počátku, kdy byly pro nemocné a chudé zřizovány provizorní špitály, kde spíše než profesionální péče, byla poskytována péče charitativní a duchovní. Vznik a rozvoj nemocničních zařízení v Jablonci nad Nisou byl ovlivněn masivním rozvojem bižuterního průmyslu, z jehož zisku si mohlo město jakožto „Mekka bižuterie“ dovolit zřizovat zařízení, která poskytovala zdravotní péči jabloneckým obyvatelům. V této zlaté éře města (1874) vzniká první nemocnice korunního prince Rudolfa, ale jakožto nepavilonové zařízení neposkytující diferencovanou péči o pacienty, si o 20 let později hledá nové vhodnější místo, na kterém se nová nemocnice slavnostně otevře v roce 1893. Spolu s tímto novým zařízením bylo již možné dohledat více o přítomnosti a činnosti ošetrovatelského personálu, který v převážné většině zastupovaly sestry z Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského, které v nemocnici působily až do roku 1946.

V Jablonci jakožto pohraničním městě a pozdější součásti Sudet, nebylo po staletí nic neobvyklého, že vedle sebe žili, bydleli a nakonec i zakládali rodiny Češi s Němci. Z tohoto důvodu většina personálu jablonecké nemocnice byla národnosti německé či česko – německé. I tuto skutečnost, kdy jsem poodhalila osudy a práci zdravotníků německé národnosti, které opět doposud nikde nebyla

věnována větší pozornost, považuji za přínos. Jednu z kapitol jsem věnovala často opomíjené nucené práci bývalých zaměstnanců jablonecké nemocnice v nemocnicích sběrných táborů pro Němce, které byly na Jablonecku bezprostředně po skončení války zřízeny.

Po II. světové válce a znovuoobnovení Československa vznikají Okresní ústavy národní zdraví, zdravotnictví je znárodněno. Prohlubuje se již dost značný nedostatek kvalifikovaného ošetrovatelského personálu, který byl na Jablonecku o to větší, jelikož většina ošetrovatelského personálu byla národnosti německé, tudíž po roce 1945 definitivně vysídlena. Tomuto období je vyčleněno několik kapitol zahrnujících vzdělávání ošetrovatelek, které systematicky do konce války v Jablonci neprobíhalo. Zmiňuji historii jablonecké zdravotní školy a zdravotní školy v nedalekém Liberci a v neposlední řadě i činnost tzv. Závodní školy práce, která fungovala v nemocnici v průběhu 50. let.

Záměrně jsem ve své práci zahrnula i detailní popis současného stavu jablonecké nemocnice, tedy stav, přednosti a možnosti jednotlivých oddělení, počty a vzdělání personálu, mimopracovní aktivity atp., jelikož se domnívám, že v souvislosti s důkladným popisem historie nemocnice je nutné uvést, jakým směrem se nemocnice ubírá dnes, jak se dokázala poučit z historie a zda si po staletí drží svoje výsadní postavení.

Tato bakalářská práce je výsledkem mnohdy až detektivního pátrání, které jsem absolvovala v nejrůznějších archivech či při osobních rozhovorech s bývalými sestrami. Bohužel jak už tomu mnohdy při historickém bádání je, nejsou všechny dokumenty a archivní prameny, které bych si jako zdroj pro svoji práci představovala, dostupné a nedochovaly se do dnešních dní (např. struktura a podrobné informace o kurzech Německého Červeného kříže pro budoucí ošetrovatelky, personální spisy zaměstnanců nemocnice do roku 1945 anebo fotografie z činnosti nemocnice do roku 1945). I přes tuto skutečnost se domnívám, že jsem ucelila mnoho podstatných informací a údajů, které doposud nebyly nikým zveřejněny.

Práce je přínosem jednak pro mne samotnou, psaní mě nesmírně těšilo, tak pro celé jablonecké ošetřovatelství. Chtěla jsem tímto přiblížit historii jablonecké nemocnice a ošetřovatelské profese jak jabloneckým všeobecným sestráám, které minulost jejich oboru zajímá ale i široké laické veřejnosti, jelikož v průběhu psaní této bakalářské práce jsem začala spolupracovat s vedením Nemocnice Jablonec nad Nisou, které má v plánu výsledky mého pátrání zahrnout do připravované knižní publikace o historii jablonecké nemocnice.

Seznam použitých zdrojů

1. ZASCHE Richard. Das Gesundheitswesen. In: STÜTZ, Gerhart a Karl ZENKER. *Gablonz an der Niesse. Stadt, Bezirk und Landkreis in Nordböhmen (Sudetenland)*. 3. vydání. Schwäbisch-Gmünd: Leutelt - Gesellschaft, 1992, s. 73 - 75.
2. VOSTŘÁK, Václav. *Starý jablonecký špitál*. [online]. 2010 [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/01-2010/stary-jablonecky-spital.html>
3. BALDOVÁ, Anna. *Osobnost Jana Josefa Antonína Eleazara Kittela a Kittelův dům v Krásné u Jablonce nad Nisou*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Miroslav Válka, PhD. Dostupné z: https://muni.cz/th/64766/ff_m/Diplomova_prace.pdf
4. KAŠPAR, Jan. *Jablonec nad Nisou Stručný průvodce sedmi stoletími města*. Vyd. 1. Jablonec nad Nisou: Informační centrum Městského úřadu Jablonec nad Nisou, 2006, 96 s. ISBN 80-239-9730-0.
5. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1980*. Stať neznámého autora. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.
6. LILIE Adolf. Gesundheitliche Verhältnisse. In: *Der politische Bezirk Gablonz*. Gablonz: Verlag des Gablonz-Tannwalder Lehrervereins, 1894, s. 145 - 151.
7. Gymnázium Jablonec. *Historie*. [online]. 27. 4. 2016 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <http://gymjbc.cz/?p=366>
8. *Statuten für das Allgemeine öffentliche kronprinz Rudolf Bezirks - krankenhaus in Gablonz a. N.* Gablonz an der Niesse: Buchdruckerei Hermann Rösler, 1894, 46 s.
9. JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2013, 445 s. ISBN 978-80-7252-436-5.

10. Boromejky. *Dějiny Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského*. [online]. 1. 2. 2016 [cit. 2016 02-01].
Dostupné z: <http://www.boromejky.cz/11.htm>
11. STAŇKOVÁ, Marta. *Z historie charitativní a řádové ošetrovatelské péče*. Mimořádná příloha časopisu Sestra. Praha: Mladá fronta. 2003, roč. 13., č. 6. ISSN 1210-0404.
12. PANSKÁ, Veronika. *Historie kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského a její působení na území Prahy*. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, 2. lékařská fakulta. Vedoucí práce PhDr. RNDr. Daniel Jirkovský, Ph.D., MBA.
Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/136164/>
13. Boromejky. *Misie – Vídeň*. [online] 3. 2. 2016 [cit. 2016-02-03].
Dostupné z: <http://www.boromejky.cz/18.htm>
14. Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze. *Kronika Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského ve filiálce v Jablonci nad Nisou*. 1893 – 1946.
15. Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze. *Filiálka Jablonec nad Nisou*. 1893 – 1946.
16. Gablonzer Tagblatt. *Zpráva z 29. června 1895*. Gablonz an der Niesse.
17. KAFKOVÁ, Vlastimila. *Z historie ošetrovatelství*. Vyd. 1. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992. 185 s. ISBN 80-7013-123-3.
18. SUKUPOVÁ, Dobromila. *Vzdělání a služba všeobecných sester Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského působících v České republice*. České Budějovice, 2015. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce PhDr. Marie Trešlová, Ph.D.
Dostupné z: <http://theses.cz/id/m7v2kz/DIPLOMKA.pdf>

19. WELZEL Richard. Das Bezirkskrankenhaus. In: LODGMAN, Rudolf a Erwin STEIN. *Die sudetendeutschen Selbstverwaltungskörper: Band 6: Gablonz a N.* Berlin - Friedenau: Deutscher Kommunal-Verlag, 1930, s. 236 - 238.
20. LHOTOVÁ, Markéta a kol. *Kapitoly ze stavebního vývoje Jablonce nad Nisou.* Vyd. 1. Jablonec nad Nisou: Informační centrum Městského úřadu v Jablonci nad Nisou, 2004. 200 s. ISBN 80-239-5585-3.
21. Archiv Nemocnice Jablonec nad Nisou. *Personální spisy zaměstnanců.* 1945 - 2015.
22. KUTNOHORSKÁ, Jana. *Historie ošetrovatelství.* Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3224-4.
23. Město Jablonec. *Od kojenců k seniorům.* [online] 20. 1. 2016 [cit. 2016 01-20]. Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/rocnik-2011/07-08-2011/od-kojencu-k-seniorum.html>
24. ZEMAN, Jaroslav. *Bývalá porodnice.* [online]. 30. 1. 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://jablonec-gablonz.net/stavby/karta/nazev/11-byvala-porodnice>
25. SIMM, Otokar. *Jablonecké Paseky.* [online]. 30. 1. 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://mestojablonec.cz/cs/mesto/historie/jablonecke-paseky.html>
26. NOVÁ, Petra a Petr NOVÝ. *Otcové města Jablonce.* Vyd. 1. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie, 2007. ISBN: 978-80-86397-06-1.
27. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1945.* Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.
28. VLČEK, Vojtěch. *Ženské řehole za komunismu 1948 - 1989.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, 448 s. ISBN 80-7699-195-7.
29. *Osudy Němců z Jizerských hor po roce 1945.* Výstava 22. 10. - 6. 11. 2015, Dům česko – německého porozumění v Jablonci nad Nisou.

30. VYKOUPILOVÁ, Iva. *Historie chirurgického ošetřovatelství v Jablonci nad Nisou*. Nitra, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Konštantína Filozofa, Fakulta sociálních věd a zdravotnictva. Vedoucí práce PhDr. Jozefína Mesárošová, PhD.
31. HAVLÍČKOVÁ, Petra. *Tábory na Jablonecku 1945 - 1947*. Bakalářská práce. Brno, 2006. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Dvořák, Ph.D. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/74477/ff_b/
32. SOkA Jablonec nad Nisou. NAD 130, *Fond internačních a sběrných středisek Jablonec nad Nisou 1945 - 1951*. Kart. č. 2, 3, 4.
33. Archiv ministerstva vnitra ČR-Kanice. Fond E-7. *Zemský národní výbor Praha – Zemské velitelství internačních aj. táborů pro Čechy*. Kart. č. 26.
34. KADLEC, Ota. *Rozvoj socialistického zdravotnictví ve městě Jablonec nad Nisou*. Tanvald: Severografia n. p., 1975.
35. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1984*. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.
36. Archiv Stavebního úřadu města v Jablonci nad Nisou. *Stížnost sousedů na skládku odpadků z v. v. nemocnice v Jablonci nad Nisou ve Hřbitovní ulici k MNV stavebnímu úřadu ze dne 18. 9. 1946*. Fond č. Ja 1 181.
37. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1946*. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.
38. *Vládní nařízení o Ústavech národního zdraví č. 219/1948 Sb.* [online]. 21. 1. 2016 [cit. 2016 01-21].
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-219#p11>
39. *Nemocnice v Jablonci nad Nisou od roku 1875*. Výstava 16. září - 15. října 2015, Nemocnice Jablonec nad Nisou p.o. v Jablonci nad Nisou.
40. HYBNEROVÁ, Petra a Zuzana NĚMEČKOVÁ. *Nemocnice v Jablonci nad Nisou od roku 1875 (historie – současnost – budoucnost)*. Jablonec nad Nisou: Nemocnice Jablonec nad Nisou, p. o., 2015.
41. LEHRAUS, Zdeněk. *Historie a kronika tanvaldské nemocnice*. Tanvald 3. 8. 1981.

42. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1950*. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.
43. SOkA Jablonec nad Nisou. NAD 1071, Fond SZŠ Jablonec nad Nisou 1949 - 1966. *Zápisy z pedagogických rad 1950 - 1952*.
44. MACKOVÁ, Daniela. *Historie a současnost vzdělávání v ošetrovatelství v Libereckém kraji*. Příbram, 2015. Bakalářská práce. Vysoká škola zdravotnictva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, Ústav sv. Jána Nepomuka Neumanna Příbram. Vedoucí práce PhDr. Alena Rigerová.
45. SOkA Jablonec nad Nisou. NAD 1071, Fond SZŠ Jablonec nad Nisou, 1949 - 1966. *Katalogy 1949 - 1966*.
46. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1952*. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.
47. Vzpomínky Jany Makovičkové a Evy Drbohlavové (všeobecné sestry pracující v letech 1960 - 1970 na chirurgickém oddělení Nemocnice Jablonec nad Nisou). Rozhovor vedly 18. prosince 2015 Mgr. Petra Hybnerová, MBA a Zuzana Němečková.
48. JAREŠ, Stanislav. *Liberec 1812 - 1987: Je jí 175 let*. Almanach Střední zdravotnické školy v Liberci, 1987.
49. SZŠ a VOŠ v Liberci. *Budově v Kostelní ulici je 200 let a již 60 let s ní vzdělávají zdravotničtí pracovníci*. Brno: Tribun EU, 2012. ISBN 978-80-263-0256-8.
50. Vzpomínky Heleny Bartoníčkové (absolventka Střední zdravotnické školy v Liberci v roce 1960). Rozhovor vedla 20. října 2015 Jitka Křečková.
51. Liberecká zdravka. *Studium na SZŠ a VOŠ*. [online]. 27. 4. 2016 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <http://www.libereckazdravka.cz/studium/>
52. Národní archiv Praha. Fond Ministerstvo zdravotnictví. *Zasedání kolegia ministra 1952 - 1968*. Karton č. 2., 30. zasedání, 1956.
53. Vzpomínky Libuše Vaněčkové (všeobecná sestra pracující v letech 1958 - 1983 jako instrumentářka). Rozhovor vedla 29. dubna 2016 Jitka Křečková.
54. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1954*. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.

55. Národní archiv Praha. Fond Ministerstvo zdravotnictví. *Zasedání kolegia ministra 1952 - 1968*. Karton č. 13., 38. zasedání, 1952.
56. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1961*. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945- 1991.
57. Vzpomínky Květoslavy Hovorkové (všeobecná sestra pracující v letech 1969 - 1985 na interní oddělení Nemocnice Jablonec nad Nisou). Rozhovor ze dne 16. ledna 2016 vedla Jitka Křečková.
58. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1950*. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.
59. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1947*. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.
60. SOkA Jablonec nad Nisou. *Kronika města Jablonce nad Nisou 1948*. Fond č. 191 MNV Jablonec nad Nisou. 1945 - 1991.
61. HYTYCH, Vladislav. *Historie léčby tuberkulózy plic*. [online]. 11. 2. 2016 [cit. 2016 02-11].
Dostupné z: https://thoracicsurgery.net/4.Historie_lecby_TBC.pdf
62. SOkA Jablonec nad Nisou. *Zápisy o schůzích MNV - komise zdravotně sociální a tělovýchovná*. MNV Jablonec nad Nisou 1945 - 1946, příruční číslo 149/2005.
63. ODS region Liberec. *Nerealizované projekty*. [online]. 23. 1. 2016 [cit. 2016 01-23].
Dostupné z: <http://www.odsregionliberec.cz/clanek/nerealizovane-projekty-i/>
64. ŠNAJDR, Pavel. Olga Havlová si stříhla: Jablonec nad Nisou má moderní nemocnici. *Region Nisa*. Jablonec nad Nisou: 1994, 31(2), s. 1.
65. Nemocnice Jablonec. *Výroční zpráva nemocnice za rok 2015*. [online]. 25. 4. 2016 [cit. 2016-04-25].
Dostupné z: www.nemjbc.cz/cs/o-nas/vyrocnizpravy-1.html

66. Nemocnice Jablonec. *Těšíme se na miminko*. [online]. 1. 2. 2016 [cit. 2016-02-01].
Dostupné z: www.nemjbc.cz/cs/akce-a-zajimavosti/akce-nemocnice-2015/tesime-se-na-miminko.html
67. Nemocnice Jablonec. *Výroční zpráva 2003*. [online]. 30. 1. 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: www.nemjbc.cz/cs/o-nas/vyrocni-zpravy-1.html
68. STAŇKOVÁ, Marta. *Sestra - reprezentant profese*. Brno: Institut pro další vzdělávání zdravotníků, 2002, 78 s. ISBN: 80-7013-368-6.
69. Nemocnice Jablonec. *ČAS region Jablonec*. [online]. 29. 1. 2016 [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: <http://www.nemjbc.cz/cs/o-nas/cas-region-jablonec/>
70. *Zákony pro lidi. Vyhláška č. 321/2008 Sb., kterou se stanoví kreditní systém pro vydání osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez přímého vedení nebo odborného dohledu zdravotnických pracovníků*. [online]. 8. 2. 2016 [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-321>
71. Nemocnice Jablonec. *Oddělení*. [online]. 8. 2. 2016 [cit. 2016-02-08].
Dostupné z: <http://www.nemjbc.cz/cs/oddeleni/aro/>
72. Nemocnice Jablonec. *Výroční zpráva 1999*. [online]. 30. 1. 2016 [cit. 2016-01-30].
Dostupné z: www.nemjbc.cz/cs/o-nas/vyrocni-zpravy-1.html
73. Nemocnice Jablonec. *Výroční zpráva 2006*. [online]. 30. 1. 2016 [cit. 2016-01-30].
Dostupné z: www.nemjbc.cz/cs/o-nas/vyrocni-zpravy-1.html
74. Nemocnice Jablonec. *Historie ZŠ a MŠ*. [online]. 13. 2. 2016 [cit. 2016-02-13].
Dostupné z: www.nemjbc.cz/cs/oddeleni/pediatricke-oddeleni/zs-a-ms-v-nemocnici/historie-zs-a-ms.html
75. Zdravotní klaun. *Poslání a hlavní cíle*. [online]. 10. 1. 2016 [cit. 2016-01-10]
Dostupné z: <http://www.zdravotniklaun.cz/poslani/#poslani-hlavnicile>

76. BRYNYCHOVÁ, Michaela. *Sesterská uniforma v minulosti a dnes*. Diplomová práce. České Budějovice, 2007. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Valérie Tóthová, PhD., R.N.
Dostupné z: www.theses.cz/id/rg9I7n/
77. ROUŠAROVÁ, Jarmila. Ochranný oděv zdravotníků znovu na pořadu dne. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1961, 11(2), s. 107 - 109.
78. HAVLÍČEK, Miroslav. *Protifašistické hnutí na Horním Pojizeří v letech 1938 - 1945*. Jablonec nad Nisou: OŠK ONV, 1965, 111 s.
79. ZEMAN, Jaroslav. *Quo Vadis Hospitale? Minulost a budoucnost Krajské nemocnice v Liberci*. [online]. 6. 4. 2015 [cit. 05-02-2016].
Dostupné z: <http://liberec-reichenberg.net/clanky/cist/nazev/88-quo-vadis-hospitale-minulost-a-budoucnost-krajske-nemocnice-v-liberci>
80. LAURIN, Petra a Irena NOVÁKOVÁ a Christa PETRÁSKOVÁ. *Osudy Němců z Jizerských hor v letech 1945 - 1948*. Liberec: Nakladatelství Bor, 2016, 128 s. ISBN 978-80-87607-54-1.
81. CNNA. *Domácí akce ČAS*. [online]. 7. 4. 2016 [cit. 07-04-2016].
Dostupné z: <http://www.cnna.cz/akce/domaci/>

Seznam grafů, obrázků a tabulek

- Graf č. 1 Počet hospitalizovaných v letech 1921 - 1929
- Graf č. 2 Počet žáků zdravotní školy ve všech ročnících oboru zdravotní sestra
- Obrázek č. 1 Špitál sv. Šebestiána, Rocha a Rosálie, nedatováno
- Obrázek č. 2 Budova v. v. okresní nemocnice korunního prince Rudolfa v 1. polovině 20. století
- Obrázek č. 3 Orientační plán areálu v. v. okresní nemocnice k roku 1893
- Obrázek č. 4 Stavební návrh budovy porodnice v ulici Petra Bezruče v 1. polovině 20. století
- Obrázek č. 5 Budova městského starobince v Turnovské ulici v 1. polovině 20. století
- Obrázek č. 6 Areál Glettlérova sanatoria v roce 1908
- Obrázek č. 7 Budova jablonecké SZŠ v Pivovarské ulici v roce 1905
- Obrázek č. 8 Budova liberecké SZŠ v Kostelní ulici v 2. polovině 20. století
- Obrázek č. 9 Návik praktických dovedností v odborné učebně liberecké SZŠ ve 2. polovině 20. století
- Obrázek č. 10 Pomůcky pro demonstrační učebny v 2. polovině 20. století
- Obrázek č. 11 Účast zaměstnanců nemocnice na prvomájovém průvodu v roce 1972
- Obrázek č. 12 Projekt výstavby nové nemocnice v areálu na Dolině, nedatováno
- Obrázek č. 13 Letecký pohled na areál nemocnice, nedatováno
- Obrázek č. 14 Specializace ošetřovatelského personálu k roku 2015
- Obrázek č. 15 Uniforma Milosrdných sester Kongregace sv. Karla Boromejského v 1. polovině 20. století
- Obrázek č. 16 Uniforma zdravotní sestry v roce 1973

Obrázek č. 17 Uniforma všeobecné sestry v roce 2015

Tabulka č. 1 Počet a platové ohodnocení boromejek v letech 1945 - 1946

Tabulka č. 2 Stav počtu lůžek k roku 1974

Tabulka č. 3 Stav počtu lůžek k roku 2015

Seznam použitých zkratk

ARO	anesteziologicko resuscitační oddělení
a.s.	akciová společnost
atp.	a tak podobně
CT	computer tomography
č. p.	číslo popisné
ČAS	Česká asociace sester
ERCP	endoskopická retrográdní cholangiopankreatikografie
JIMP	jednotka intermediální péče
JIP	jednotka intenzivní péče
KPR	kardiopulmonální resuscitace
KSČ	Komunistická strana Československa
m. n. m	metry nad mořem
MBA	Master of Business
MUDr.	medicinae universae doctor
MZ ČR	Ministerstvo zdravotnictví České republiky
NLZP	nelékařská zdravotnická povolání
NsP	nemocnice s poliklinikou
o. p. s.	obecně prospěšná společnost
ORL	otorinolaryngologie
OÚNZ	Okresní ústav národního zdraví
p. o.	příspěvková organizace
PT	pracovní tábor
RTG	rentgen
RZP	rychlá záchranná pomoc

Sb.	sbírka
SOkA	Státní okresní archiv
sv.	svatý
SZŠ	Střední zdravotnická škola
t. č.	toho času
TBC	tuberkulóza
THP	technicko hospodářský pracovník
TOT	transobturatorní páska
TVT	tahuprostá vaginální páska
tzv.	tak zvaně
ÚNZ	Ústav národního zdraví
VŠ	vysoká škola
v. v.	všeobecná veřejná
VZŠ	vyšší zdravotnická škola

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Vysvědčení o absolvování ošetřovatelského kurzu sestry Andriesie z roku 1935
- Příloha č. 2 Dobové vybavení operačních sálů z 1. poloviny 20. století
- Příloha č. 3 Asistence při převazu na chirurgickém oddělení počátkem 2. poloviny 20. století
- Příloha č. 4 Vysvědčení z Vyšší zdravotnické školy v Jablonci nad Nisou z roku 1952
- Příloha č. 5 Osvědčení o odborné kvalifikaci středního zdravotnického pracovníka vydávané Závodní školou práce v Jablonci nad Nisou z roku 1955
- Příloha č. 6 Centrální monitoring na koronární jednotce v roce 1975
- Příloha č. 7 Práce na operačním sále ve 2. polovině 20. století
- Příloha č. 8 Dobová inhalace na pediatrickém oddělení v roce 1982
- Příloha č. 9 Část ze zdravotnické dokumentace – denní záznamy o stavu pacienta z 2. poloviny 20. století

Přílohy

Příloha č. 1: Vysvědčení o absolvování ošetrovatelského kurzu sestry Andreesie z roku 1935

Ředitelství učebního běhu ošetrovatelského zřízeného
při všeobecné nemocnici v Praze.

VYSVĚDČENÍ.

 S. M. Andreesie,

narozená dne 23 ledna 1905 v Litomysli

účastnila se čtyřměsíčního kursu ošetrovatelského, zřízeného podle §. 57. vládního
nařízení ze dne 17. března 1922. číslo 22. Sb. z. a n. při všeobecné nemocnici
v Praze a podrobila se dne 31. května až 6. června 1935 s úspěchem
zkoušce závěrečné.

V Praze, dne 7. června 1935

D. S. Bělý
zástupce ministerstva veř. zdravotnictví a těl. výchovy
jako předseda zkušební komise.

S. J. J. J.
členové zkušební komise.

St. Stránil
Oz. dostupné celému světu v síti aom

Zdroj: Archiv Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze

Příloha č. 2: **Dobové vybavení operačních sálů z 1. poloviny 20. století**

Zdroj: SOkA Jablonec nad Nisou

Příloha č. 3: Asistence při převazu na chirurgickém oddělení počátkem
2. poloviny 20. století

Zdroj: Nemocnice Jablonec nad Nisou

Příloha č. 4: **Vysvědčení z Vyšší zdravotnické školy v Jablonci nad Nisou z roku 1952**

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA
VYŠŠÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA V *Jablonci nad Nisou*
 ODBOR PRO ZDRAVOTNÍ SESTRY

Císlo katalogu: *21.* Školní rok 195*1*/195*2*.

VYSVĚDČENÍ

Jméno a příjmení: _____
 Den, měsíc a rok narození: *13. listopad 1935*
 Rodiště: *Velká Chyška*, kraj: *Jihlavský*
 Národnost: *česká* Státní příslušnost: *ČSR*

Hodnocení za *druhé* pololetí **druhého** ročníku:
 Chování: *uspokojivé*

Povinné předměty:		Prospěch:
Jazyk český		<i>chvalitebný</i>
Jazyk ruský		<i>chvalitebný</i>
Dějepis		<i>chvalitebný</i>
Občanská nauka a politická ekonomie		<i>chvalitebný</i>
Matematika		<i>dobrý</i>
Psychologie a pedagogika		<i>vyborný</i>
Právní nauky		
Zdravotní nauky	pathologie	
	nauka o lécích	
	choroby vnitřní	<i>dobrý</i>
	choroby chirurgické	<i>dobrý</i>
	dietetika	
	nauka o dítěti	
	choroby ženské a porodnictví	<i>vyborný</i>
	choroby infekční	
	choroby duševní	
	choroby krční, ušní a nosní	

 Všechna práva vyhrazena. 30074-3 52

Zdroj: SOkA Jablonec nad Nisou

Příloha č. 5: **Osvědčení o odborné kvalifikaci středního zdravotnického pracovníka vydávané Závodní školou práce v Jablonci nad Nisou z roku 1955**

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA
MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ

* 007146

OSVĚDČENÍ

o odborné kvalifikaci středního zdravotnického pracovníka

narozený(á) dne 19.6.1925. v Ruda - Brejl
kraj Hradec Králové národnosti české
státní příslušnost československá vykonal(a) dne 19.prosince 1955.
před zkušební komisí při ústavu národního zdraví v Jablonci n.N.
s úspěchem odbornou theoretickou i praktickou zkoušku podle oběžníku
ministerstva zdravotnictví ze dne 16. září 1952 č. j. Ká/3-900/18084
a je způsobilý(á) k výkonu zaměstnání jako kvalifikovaná zdravotní sestra
ve všech zařízeních preventivní a léčebné péče v ČSR.

V Jablonci n.N. dne 21.prosince 1955.

Dušíč
vedoucí doškolovacího kursu

Wagnerová
zástupce KNV - ÚNV

Prošek
předseda zkušební komise

Čís. skl. E 49 PÚMV - 28/004 01-2465-52

Zdroj: Osobní archiv paní L. V.

Příloha č. 6: **Centrální monitoring na koronární jednotce v roce 1975**

Zdroj: Rozvoj socialistického zdravotnictví ve městě Jablonec nad Nisou

Příloha č. 7: Práce na operačním sále ve 2. polovině 20. století

Zdroj: Nemocnice Jablonec nad Nisou

Příloha č. 8: Dobová inhalace na pediatrickém oddělení v roce 1982

Zdroj: Kronika pediatrického oddělení Nemocnice Jablonec nad Nisou

